

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1876.

18:e Årg.

2:a häft.

Innehåll:

	Sid.
6. Landets försvar. Af <i>R.</i>	65.
7. Den fornordiska litteraturen. Slut fr. föreg. häfte. Af — <i>th</i> —.....	73.
8. »Facta non verba» (Adeline Cooper).....	89.
9. Systrarna. Dikt af <i>en ung Finska</i>	99.
10. Översättningar från Ungerska skalder. I hösten, efter Arany. Af <i>Lotten v. Kramer</i>	108.
11. Bidrag till Dante-litteraturen i Sverige. Af <i>Emund Gammal</i>	105.
12. Om Småbarnskolan och lärarinnelönen. (Forts.).....	111.
13. »Jagtnymf och fauner». Af <i>t.</i>	112.
14. Mönster.....	119.

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

6. Landets försvar.

Hemmets härd skall bevaras oförkränkt; freden, idogheten och trefnaden vid den samma skall vara folkets heligaste och dyrbaraste egendom. Det må därför ej heller anses opåkalladt, att *Tidskrift för hemmet* sysselsätter sig med det nödvändiga villkoret för uppnåendet af ett sådant ändamål — *med landets försvar* — ty är detta ej betryggadt, så äro hemmets helgd och lycka underkastade de ovissa vexlingarna af politiska konjunkturen.

Uti vårt älskade fosterland äro dock alla öfverens, att försvarsväsendet är i hög grad försummadt. 60 års fred har afvändt folket från tanken att allvarligt förbereda sig på de händelser, som så väl för oss som för andra folk, på ett obevekligt sätt, kunna störa de fredsdrömmar, i hvilka vi för närvarande äro invaggade. Dock dessa 60 år äro ej ensamt skulden dertill. Under 160 år har svenska folket, sedan det störtades från sin stormakts höjd, oaffåtligen lefvat på de stora minnen, som förfädren lemnade oss i dyrbart arf, men som vi sjelfve under denna tid endast sällan häfdat.

Ställningen är för närvarande beklaglig. Detta är ett faktum. Alla de många orsakerna dertill förbjuder denna tidskrifts knappt tillmätta utrymme oss att utveckla. Vi beteckna därför endast förhållandena, sådana de otvetydigt te sig för dagen — och för den närmaste framtiden.

Skall ett folk kunna försvara sin frihet och sjelfständighet, så måste den vapenföra manliga befolkningen inom vissa års-

klasser vara redo och duglig att värja hemmets fred mot fremmande inkräktare. Denna sanning kan ej jäfvas, ty historiens blad bära derom vittne, och vi behöfva icke gå längre tillbaka, än till det senaste kriget — det tysk-franska —, för att se hvilken kraft den *allmänna värnpligtens* följdriktiga tillämpning skänkte den segrande, och huru dyrt den besegrade med lif och gods, med förlorad krigsära och förloradt land — ja med en helt annan magtställning inom Europa än förut — fick plikta för sin försummelse att icke under fredens och förberedelsens dagar göra den vapenföra manliga befolkningen redo och duglig att värja land och rike, hvilket är det samma som att värja hus och hem. Till uppnående af ett sådant mål är det nödvändigt, att den manliga befolkningen är öfvad i vapnens bruk och ordnad till en *krigshär*.

Med detta ordet *krigshär* förstås allt det folk, som till följd af lagens bud i farans stund uppkallas till landets försvar. Då den anfallande städse har för sed att icke medgifva någon annan, än den, som tillhör krigshären, rätt att med väpnad hand motsätta sig hans våldsamma framfart, och att utan förskoning till lifvet straffa hvarje annan man, som anträffas med vapen i hand under utöfvande af det ädla värfvet — fosterlandets försvar — tillhör det en omtänksam styrelse att redan i fredstid beteckna alla dem, som under krigets pröfvande skiften kunna komma att uppkallas till landets försvar, såsom tillhörande krigshären.

Uti det »*Förslag till ny härordning*», som af Kongl. Maj:t framlades för 1875 års riksdag, och som fortfarande utgör den grund, på hvilken de förslag om försvarets ordnande, hvilka under den närmaste framtiden komma att framställas, hvila — betecknas äfven med ordet *krigshär* alle vapenföre män från 18 till 40 års ålder, hvilka kunna komma att till landets försvar uppkallas, vare sig att de användas med geväret i hand eller till annan inom krigshären behöflig befattning.

Utaf desse tillhöra de, som äro mellan 21 och 26 år den s. k. *linien* och äro skyldige att då till rikets försvar eller upprätthållande af inre ordning så påfordras, inträda i tienstgöring hvar helst riket har behof af deras tienst. I fredstid inkallas de, då de äro i sitt 21:a till 10½ år, månaders öfning vid fotfolket och trängen till 12 månaders öfning vid artilleriet och ingenjörtrupperne eller till 17 månaders öfning vid rytteriet, hvarefter de under de derpå följande 2:ne åren inkallas till 30 dagars repetitionsöfningar hvarje år. För att bereda lättnad i den föreskrifna skyldigheten till öfning är det i lag medgifvet för värnpligtig, som dertill pröfvas lämplig, att redan vid 18 års ålder (frivilligt) anmäla sig till den första öfningens undergående eller att, om bevekande omständigheter dertill föranleda, vänta dermed ända till sitt 24:de år. Dessutom befrias från all tienstgöring under fredstid: »ende arbetsföre sonen till orkeslös fader eller enka, äfvensom ende arbetsföre brodern till ett eller flere minderåriga eller vanföra fader- och moderlösa syskon, derest desse hans närmaste för sitt uppehälle äro beroende af hans arbete och med honom sammanboende.»

Värnpligtige mellan 27 och 32 år tillhöra *landtvärnet* och kunna, utan riksdagens medgifvande icke i krigstid föras utom de förenade rikenas gränser. I fredstid hafva endast de af landtvärnet, som tillhöra fotfolket, 2:ne öfningar, hvardera om 10 dagar.

Till *landtstormen* höra alle öfrige värnpligtige. I krigstid kunna de uppkallas till hemortens försvar. I fredstid hafva de inga öfningar. Endast för ynglingar mellan 18 och 20 år äro *frivilliga* målsjutningsöfningar anordnade.

För att under freden undervisa och under kriget leda de värnpligtige fordras en talrik *befälsstam*, bestående af officerare, underofficerare och eliter, samt de civile tienstemen, som vid en krigshär äro nödvändige, såsom intendenturtienstemen, läkare m. fl.

Krigshären är ordnad i 26 fotfolks-, 11 rytteri-, 6 artilleri- och 2 ingenjörregementen samt 3 trängbataljoner; och dessa indelas i fred som krig i 6 s. k. arméfördelningar. Hvarje arméfördelning kan i händelse af krigstillfälle sjelfständigt mobiliseras d. v. s. sättas på krigsfot, inom det fördelningsområde, der den är förlagd, för att sedan efter behof användas.

Hela härens fältstyrka är 107,000 stridande med 300 kanoner, förutom s. k. ersättningstrupper och den del af landstormen, som möjligen kan komma att uppkallas till tjänstgöring.

Detta är en krigshär, med hvilken landet kan försvaras, enligt sakkunniges sammanställande åsigt; men skapandet af en sådan krigshär är också oundgängligen nödvändigt, om vi fortfarande vilja behålla fred i vårt land och icke vid första tillstympelse till ofred i vår närhet skola känna oss osäkra, skola frukta för, att både ära och sjelfständighet stå på spel såsom beroende icke af vår egen förmåga att dem upprätthålla, utan af andras nåd eller af deras *tillfälliga* intresse och förmåga att hjälpa oss i vår nödställda belägenhet.

Må därför hvarje man och qvinna i vårt älskade fosterland endrägtigt samverka till befordrande af en lycklig lösning af den för fosterlandet viktigaste af alla frågor — den om betryggandet af dess sjelfständighet genom ett ändamålsenligt ordnande af dess försvar! Vi tveka icke att i detta afseende äfven ställa ett upprop till qvinnan, ty såsom moder, maka, syster eller dotter är hon ju på det innerligaste förenad med alle de män, hvilke utkallas i striden; och äfven hon känner ju varmt, huru kärt och dyrbart fosterlandet är, och huru all hennes både sorg och glädje dermed äro förenade.

Men med detta upprop till qvinnan är det äfven vår skyldighet att framställa några betraktelser öfver den del af förslaget till ny härordning, som kan ingifva henne den enda betänkligheten vid dess upphöjande till gällande lag, eller att den

unge värnpligtige — hennes älskade son — skall under nära ett års tid hållas till öfning tillsammans med andre värnpligtige och under denna tid vara sammanboende med desse.

Man har i denna omständighet, som utaf förslaget antagande ovilkorligen betingas, velat se en hotande fara för den uppväxande ungdomens moralitet, i det man ständigt framhållit bilden utaf det kasernlif, som föres vid våra värfvade regementen, och dervid alltid bemödat sig att utmåla dessskuggsidor långt mörkare än de i verkligheten äro. Ett bevis för, att detta kasernlif äfven vid de nuvarande värfvade regementena icke är så förderfligt, som man ofta söker framställa det, ligger deruti, att för närvarande icke allenast hela poliskorpsen i Stockholm är från de värfvade regementena rekryterad, utan att dessa regementen i allmänhet endast på kortare tid, 3 till 4 år, kunna erhålla sitt manskap och att detta, sedan det genomgått rekryt- och underbefälsskolorna vid regementena och derunder inhemtat mången kunskap, som blifver till nytta för lifvet, icke gerna tager ny värfning emedan de med lätthet erhålla förmånligare anställning i den enskilda industriens tjenst. Så är förhållandet med allt *godt* folk; det *dåliga* får man nog behålla qvar, och det är denna del af regementenas manskap, som gifver det hela och äfven kasernlifvet ett så dåligt utseende i allmänhetens ögon. Men denna del af manskapet utgöres ock af afsigkomne lättningar och dagdrifvare, hvilke endast nöden eller tanklösheten drifva in i regementenas led.

Under alla omständigheter kan man dock säga, att de värfvade regementenas manskap bestå af folk ur de lägsta och okunnigaste samhällsklasser och att den lataste och lättsinnigaste delen af dessa är inom regementena representerade.

Huru olika gestalta sig ej förhållandena inom en värnpligtsarmé, sådan som det Kongl. förslaget framställer den samma. Der äro alla samhällsklasser representerade; gamle dagdrifvare finnas icke vid regementena, utan antingen befäl och underbefäl

d. v. s. undervisare, eller ock värnpligtige, d. v. s. sådane, som skola undervisas, och som icke hållas i tjenstgöring längre tid än som för denna undervisning är oundgängligen nödvändig.

Förutom underbefälet äro alle de, som skola bo och lefva till samman, 21 års ynglingar, hvilke alle göra sin första militärtjänst. Enligt det förslag, som särskildt blifvit uppgjort för kasernbyggnader, är en särskild byggnad afsedd för hvarje kompani fotfolk om 75 värnpligtige med underbefäl. Denna byggnad är delad i flera rum, så att aldrig flere än 10 värnpligtige bo tillsammans, men rum finnas äfven för mindre antal ända till 4 och 2. Då hvarje kompanis manskap utskrifves från samma trakt, komma kamrater från samma socken eller by att bo tillsammans, hvarjemte någon af underbefälet får i särskildt uppdrag att hålla tillsyn öfver ordning och skick i hvarje rum. Då rum för ett mindre antal värnpligtige inom hvarje kasern, såsom ofvan nämnts, äro afsedda att inredas, har det skett för att på detta sätt bereda möjlighet att lemna en och annan värnpliktig någon större bekvämlighet att de öfrige. Redan nu har den volontär eller soldat, *som aflagt maturitetsexamen*, en blå och gul snodd kring axelklaffen. Denna distinktion skulle för framtiden vara den *enda*, som skänker företräde i afseende på bekvämlighet inom kasernen — dock icke mer än att den närmade sig det ogifta underbefälets.

Då endast 10 $\frac{1}{2}$ månader blifvit föreslagna såsom den nödvändiga utbildningstiden, så följer äfven dermed, att man gjort detta efter den erfarenhet man egt om nödvändigheten af denna tid för de värnpligtiges utbildning till duglige soldater eller *män i ledet*, då fosterlandets försvar kräfver deras inträde i aktiv krigstjänst. Det är nu närmast fråga om huru denna tid skall användas.

Den skall i första hand användas att utveckla de värnpligtiges fysiska egenskaper och att genom gymnastikens tillhjälp utbilda och föröka deras krafter samt åstadkomma den jemvigt i kroppen, som betingar kraftens högsta användande med

minsta ansträngning. Den skall användas att lära den värnpligtige, att stå och gå, att väl handhafva sitt gevär i de olika lägen, som för en soldat kunna vara behöfliga att känna, icke allenast vid exercis, utan ock vid bajonettfäktning och målskjutning. Denna sistnämnda del af undervisningen må särskildt omnämnas såsom en af de svåraste och mest tidsödande öfningarna, då det är fråga om att bibringa rekryten en skicklighet, som kan vara honom af verklig nytta såsom krigare, och icke blott om bortskjutandet af de skott, som han för med sig i patronköket. Månader äro mer än väl behöfliga för att dana en någorlunda skicklig skytt, och att utan tillbörlig öfning i denna konst skicka ut *vår* manliga befolkning i krig — der det just gäller att söka skjuta ihjel sin fiende och att häruti hafva uppnått en hög grad af skicklighet — är att utsätta den för att gagnlöst uppoffras för fosterlandet.

Men allt detta är ej nog. För att vara en duglig soldat behöfves dessutom att så väl enskildt som i trupp kunna sköta sig i olika terräng, kunna bättre än fienden begagna den att skydda sig sjelf och gå fienden på lifvet, likasom det ända från vikingatiden varit en krigsmans förnämsta skyldighet och konst att *»värja sig sjelf och slå andra»*. — Med hvarje årtionde har denna konst blifvit allt svårare och svårare och fordrar äfven allt längre tid att inlära. Dertill bidrager icke allenast handhafvandet af de alltmer fullkomnade eldvapnen utan ock den större fordran, som nu mera ställes på soldaten i ledet, då han i den spridda striden öfverlemnas åt sitt eget omdöme och sin egen förmåga att bedöma de många olika förhållanden, under hvilka han måste uppträda.

Det finnes ingen ordnad krigshär inom Europa, der icke inöfningen af alla dessa färdigheter visat sig upptaga den knappa tidrymden af ett år.

Skulle vi utskicka *våre* söner i striden, utan att de egde samma skicklighet och kraft som de män, hvilka fienden skicka

emot oss? Det vore ju att sända dem en säker undergång till mötes.

Den korta öfningstiden af $10\frac{1}{2}$ månader är därför den minsta vi kunna ifrågasätta, och under $10\frac{1}{2}$ månader kunna vi icke, med vårt klimat, lägga våre värnpligtige i tält, utan måste inrymma dem i väl försedda byggnader — i kaserner; och då detta är en nödvändighet har man sökt att göra det s. k. kasernlifvet till en folkhögskola i detta ords vackraste bemärkelse.

Hög och låg äro de boende med hvarandra på sätt, vi förut nämt. Då det icke är möjligt — därför att det icke är nyttigt — att under hela dagens lopp *anstränga* den värnpligtiges fysiska krafter så är afsigten att låta de militära öfningarna omvexla med öfningar, som utbilda den värnpligtiges förstånd och gifva honom kunskaper, som blifva nyttiga äfven i det allmänna lifvet. Men detta är en biprodukt af det stora arbetet för försvarsverkets ändamålsenliga ordnande. För den obildade består den i undervisning i *läsa, skrifva* och *räkna*, i undervisning i statsförfattning och svenska folkets historia m. m. d. För den, som kan allt detta förut, tillgodogöres tiden genom bibringande af undervisning uti sådana militära ämnen, som gör honom duglig att, då så behöfves, taga befäl vare sig i högre och lägre grader allt efter anlag och kynne.

På detta sätt förflyter den kort tillmätta tiden af $10\frac{1}{2}$ månader hastigt, och genom det trägna och undervisande arbete, som hvar och en under denna tid fått underkasta sig, skall äfven hvar och en från sin första utbildningstid vid armén återvända till hemmet och sina fredliga värf med stärkta kroppskrafter, skärpt omdömesförmåga, ökade kunskaper samt kärlek till konung och fosterland, och en orubblig lit till sin egen förmåga att dem försvara.

Till slut I qvinnor, som hållen hemmets härd så kär, som hållen den helig och under fredens dagar på ett så värdigt sätt upprätthållen dess helgd, sägen Edre män och söner, att

då krigets fasa hemsöker landet, då skola *de* med lif och blod försvara den, och så visst som de äro eder af hjertat käre, så skole de ock under fredens dagar dertill göra sig duglige, på det att vi icke sedan alla må få sörja öfver våra olyckor och öfver vårt älskade fosterlands förnedring.

R.

7. Den fornnordiska litteraturen.

Slut fr. föreg. häfte.

Då nu kristendomens dag randats äfven för nordens folk och dråpan var af ett så helt och hållet hedniskt ursprung, och dess omskrifningar alla hemtade ur den gamla tron, blef i och med det samma dikten allt mera tvungen. Betecknande för skaldens känslor i detta afseende är Hallfred Vandrådeskalds uttryck:

Till Odens ära hafva	våra fäders snille
alla sången skipat:	städs jag mins som mäktigt.
Tvungen — ty i Odens välde	hat till Friggs man jag hysar
skalden hugnad fann —	för att tjena Kristus.

Denna inre motsägelse verkar på den kristna dråpadiktens flygt. Den förmådde ej bryta sig en egen väg, den mäktade ej förkasta den gamla formen och står sålunda vacklande mellan två lifsåskådningar, hvaraf den ena är ett uttryck af skaldens inre öfvertygelse och den andra bärare af sångens gamla oundgängliga drägt. Att likväl under dessa omständigheter dikter af stor formfulländning frambragtes och att språket i dem besitter en klang och en rikedom på uttryck, som sällan annars, kan man förvissa sig om i Snorre Sturlassons Håttalykill (versarternas nyckel), som på en gång är en lärodikt om versbyggnaden och ett lofqväde till konung Håkan Håkansson och Skule

Jarls ära. Snorre och hans brorsson Sturla Tordsson äro de siste isländske skalder vid konungahof, liksom Magnus Håkanson är den sista konung, till hvars pris man vet en dråpa vara diktad. Från denna tid är dråpan förstummad i de norska konungasalarna. Det kunde ej vara annorlunda. Konungen var i forntiden företrädesvis en hjelte, och att prisa höfdingens bedrifter i krig, dertill var drottqvädet egnadt. Alla dess vändningar och omskrifningar syftade på strid, sår, vapen, långskepp och dylikt. Då nu krigarens mod hos nordens konuogar måste gifva vika för statsmannens klokhed, och lagstiftarens omsorger aflöste hjeltens värf, måste dråpan helt naturligt blifva tyst. Den egde inga ord, inga omskrifningar som lämpade sig till fredligare idrotter. Då hjeltedråpan dog ut och skalden icke kunde vinna något med att skänka en furste sitt lofväde på gamla viset, vände sig den kristne skalden till sin Gud, och ville dikta »till bot för synder». Hela dråpadiktningen stred dock emot kristendomens anda och dessa kristna dråpor till Guds och helgonens ära tilltala oss därför icke mycket. Några undantag finnas, deribland först Solarljöd, om det bör kallas en dråpa. Detta qvåde från själfva brytningen emellan hedendom och kristendom eger många sköna delar. Der framställes en uppenbarelse efter döden af en fader för sin son, hvilken han uppmanar att qvåda för de lefvande en sång om omvändelsens sälliggörande kraft, om lyckans förgänglighet, kärlekens faror m. m. Derpå öfvergår den talande till sin dödskamp och dikten kallas efter det sköna farväl till solen, som han qvåder Solarljöd (solsång),

Solen jag såg,
sanna dagsstjernan,
sjunka i svallande haf;
men Hels port
hörde jag på motsatt väg
tjuta tungt.

— — — — —
— — — — —

Solen jag såg,
hon strålade så
att jag tycktes af verlden ej veta;
men dödens strömmar
dånade på andra sidan,
blandade mycket med blod.

— — — — —
— — — — —

Solen jag såg,
 så det mig tycktes,
 som såge jag skinande Gud;
 för henne jag mig höjde
 för sista gång
 i lifvets ljus.

Solen jag såg
 sedan aldrig
 efter denna dystra dag;
 ty dödens strömmar slötos
 till sammans om mig,
 jag gick, kallad från qval.

Det egendomliga för detta qvåde är dess, om hvarandra blandade, hedniska och kristna begrepp. Antagligen har författaren, hvars namn man icke känner, varit en till kristendomen omvänd hedning, ty treenigheten åkallas och genom hela dikten går en ton af lefvande fromhet; men likväl bor i hans själ en viss vördnad för de gamla åsagudarne, på hvilka hans barndom trott, och hans döende läppar stamma deras namn. Han ville icke tro på dem, men de äro dock för honom dyrbara minnen från förgångna tider.

Flera dråpor till kristendomens och dess helgons förhärli- gande nämnas af berömda skalder. Bland dem intager det af kaniken Gamle i en temligen sen tid diktade qvådet Harmsöl (sorgesol) ett framstående rum. Äfven här finna vi omskrifningar för Gud och Kristus, som det bättre anstode en hednisk skald, att säga om de gamla magterna, såsom vindlandets konung, stormens bjärte eldkraftsstarke herre, soltjällets konung, du som herskar öfver vindens fält de rena, stornhöljets lysande höfding m. fl. Början lyder.*)

Höge stormtjällets herre!
 du som all verlden skapat,
 låt, hvad till lycka lände:
 sångens borgdörr mig öppnas;
 så att jag genom ditt dyra
 bistånd månde åt stälens
 hvässare flödande qvåden
 dikta till bot för synden.

Ingen af dem, som slunga,
 — visst är det — Mistseldar**),
 kan till ditt lof, min drotten,
 värdiga ord finna;
 ty, än allt de mägta,
 stridsormstormens stammar***)
 tänka, är du större,
 höge stormsals konung.

Dessa utryck om Gud och om människan, som ännu för honom är blott krigaren, sticka bjärt af mot den annars fromma

*) Se Upsala Univ. Tidskrift, 1868, Harmsöl, öfvers. af Hj. Kempff.

**) Mist, en valkyrja.

***) Stridsorm, omskrifning för svärd. Stridsormstormens stammar, stridsmän.

tonen i Harmsöl. Skaldens hela hjärta hängde vid »hvite Krist», och i omqvädet förklarar han:

Jord och himmel och menskors kärare än allt är, och bättre
ätt den väldige skapat, stormhemmets ädle konung.

Och likväl går det honom understundom som den »i tron blandade» Hallfred Vandrådeskald, dikten är icke alldeles fri från den trollmagt, som Oden och hans ätt utöfvade öfver sången.

Harmsöl avslutas med denna bön:

Solens kung! du, som vänder	Himlens väktare! höge
sorgen bort! o låt ingen,	drotten! oss samla alla
— derpå det hvilat — vara	döpta, der aldrig ymnig
utan din stora misskund!	frid och fröjd oss tryter.

Mera frigjord från den gamla dråpaformens tryck är deremot Lilja, som var af samtiden så högt uppburen, att det blef ett ordspråk: Alla skalder skulle gerna hafva velat diktat Lilja. Denna dikt skrefs i en senare tid, i en egen versform som sedan kallades Liljulag, af den orolige augustinermunken Östen Åsgrimsson, som dog 1361, och faller egentligen utom den gräns, som man vanligen utstakat för den litteratur, hvilken man kallat den fornordiska.

I allmänhet har det blifvit ett bruk att bjärt framhålla Edda sångens skönhet jämförd med dråpan, och till en viss grad kan detta äfven vara befogadt. Men om det är en regel, att man icke får döma om det, som man icke fullt förstår, så måste detta i fullaste mått gälla om dråpan. Att väl förstå den är ett vanskligt arbete, och då man sträfvat igenom den och lärt sig förstå bokstafven, blir ofta anden lika främmande. Många omskrifningar häntyda otvifvelaktigt på sagor och sånger för oss alldeles okända, men som säkerligen för våra fäders inbillningskraft öppnade vidsträckta utsigter öfver för oss nu förlorade fornqväden. Hvad vi emellertid aldrig kunna förneka dråpan är styf prakt och värdighet. Att derföre, såsom en eller annan gång skett, öfversätta dessa sånger fritt, så att de skola närma sig nutidens folkdikt, synes vara bevis på, att om än öf-

versättaren mödosamt arbetat sig till ett slags insigt om, hvad sångerna innehålla, har han dock blifvit alldeles främmande för deras verkliga anda, så till form som innehåll.

Efter denna utflykt öfvergå vi åter till den prosaiska sagan. Vi lemna åsido olika norske konungars och jarlars sagor, och vända oss nu till den Isländska ättesagan. Af dessa sagor börja flere med utvandringen. Det är eget att märka de olika orsaker, som härtill varit vållande. Icke alla flydde för Haralds herskarmagt. Somlige utvandrade af äfventyrlusta eller dragne af en längtan, en oro, som de sjelfve icke kunde göra sig reda för, men vi se ännu något dylikt i våra dagars emigration. I Vatnsdalingarnes saga omförmäles, huru Ingemund Torstensson, som stod högt i Harald Hårfagers gunst, manad af en inre drift, som han icke kunde motstå, lemnade Norge. Han hade, säger sagan, mistat en spåbild, föreställande Frö, som konung Harald gifvit honom och då han förgäfves sökt den, sände han en lapp att leta efter den. Denne sände sin själ efter bilden, medan hans kropp under tiden låg liksom liflös. Då lappen återkom från sin färd, sade han att bilden skulle återfinnas på Island, och beskref noga landslägenheten, der den vore att finna. Redan förut hade en spåqvinna hänvisat Ingemund till Island. och hans vän och vapenbroder hade spått, att Ingemund snart skulle följa honom efter, då han flydde för Haralds envåldsmagt. Nu fann Ingemund, att han var »öden» dertill, och for. Då han gräfde grunden till sitt hus på nordlandet af Island, fann spåbilden.

Efter att hafva omtalat utvandringen, skildra sagorna med lefvande åskådlighet och klarhet lif och seder på Island. Vi föras in i familjelifvet, vi sitta vid härden, lyssnande till samtalen mellan husets medlemmar. Vi följa med ut på åkern, der kornet sås eller höet bergas med den ena handen, medan den andra icke släpper svärdet eller yxan, ty fiender kunde komma. De bilder som dessa sagor gifva oss äro inga lekande tafflor. Vemod ligger på djupet, våldet herskar, den svage är

i det närmaste värnlös och ödets jernhand ligger tungt öfver världen. Men ursprunglighet och själsstorhet ligga i framställningssättet, lika väl som i det, som framställes. Sagans ström flyter lugn och bred, och vi bäras med på dess våg. Intet stör det episka lugn och jämnmått, som råder. Med lika träffande klarhet omförmälas de enklaste husliga sysselsättningar, som de väldigaste bedrifter. Med samma enkelhet och egendomlighet sägas de mest bitande hånord och de innerligaste vänskapsförsäkringar. Författaren, nästan alltid okänd, lemnar oss ingen inblick i hvad han då tänkte. Han har glömt allt annat för sin saga. Inga hugskott från hans sida afbryta den i form af betraktelser eller naturbeskrifningar. Måhända ega vi att anse bristen på de senare som ett bevis för, att naturen för nordbon i allmänhet och för Isländingen i synnerhet tedde sig fiendtligt. Som vi veta är Island icke något fruktbart, leende land. Ett ogästvänligt haf stormar omkring ön, och bryter sig i dånande bränningar mot dess klippiga kuster. Istäckta fjäll (jökler) och underligt formade trappklippor omväxla i det inre med gräsrika, af varma källor vattnade dalar, och strida, forsande åar rusa ned från bergen och ila mot hafvet med hvitskummiga vågor. Någon trädvegetation fanns icke annat än af lågväxt björk, pil och videbuskar samt fåtaliga rönнар. Äfven landets första bebyggare måste hemta sitt behof af hustimmer från Norge. Ön ligger ofvan om den nordliga gränsen för barrträdens växtlighet, och äfven om hafsströmmen och den vulkaniska grunden göra klimatet något blidare, måste dock ingen barrskog der kunna trifvas. Det var till detta land de frihetsälskande nordmännen drogo. Det låg då obygd, men det måste genom sin väldiga natur utöfva en egendomlig dragningskraft på nordmannasinnets, hvars lifliga känsla för naturen ingen kan underkänna, äfven om han icke stort talar derom. Landet, der lavaströmmarne glödande flöto från istäckta fjäll och varma källor flödade i gröna dalar, måste fästa nordbons hug vid sig, medan dess storartade natur-

företeelser, de underbara verkningarna af den vulkaniska kraften, de väldiga bergen och det oändliga hafvet tillika satte på honom själf en prägel af vemodfull, lugn kraft, på samma gång som af storslaget trots. Denna natur riktade äfven hans sinne inåt, den väckte kärlek för sång och saga. Under de långa vinteraftnarne, de dunkla dagarne, öfver hvilka polcirkeln bredde sin skymning, förtäljdes dessa sagor — en del ärfdt, en annan del själföfvärfvadt gods — och de upptecknades omsider i tolfte, men mest i trettonde århundradet. De voro en förströelse för Isländingen mellan striderna mot hans fiender, så väl som mot en karg natur. Mot denna stred han tum för tum om sitt dagliga bröd, egande att bekämpa en ofruktbar jordmån och ett hårdt klimat, och hvad jorden nekade honom, kräde han af hafvet. »Fiskens fält» gaf honom rika skördar utan att han behöfde så förut, och dessutom förvandlade han hafvet till sin allfarväg. Då stugan blef honom för trång, besteg han »hafsgångarn» och drog ut på köpefärd, upptäcksresor — Isländingar voro Amerikas första upptäckare — eller vikingatåg. De senare voro ett slags uppfostringsmedel på samma gång som en förvärfskälla. Öns unge män stormade ut med ohändig kraft i härnadståg, eller sökte en afledning för sin vildhet i striderna mellan folk och konungamagt i Norge; men de återförde ändå nog deraf hem för att göra lifvet der till allt annat än en lugn enformighet. Så blomstrade Island i trots af naturens oblidhet, och att landet, sitt armod oakadt, dock är kärt för sina bebyggare, derom bära sagorna vittne. Denna kärlek är liksom alltid nordbons känsla tyst, någon gång utbryter den med sammanpressad kraft i få ord. Så Tord Redas: »Fager är du dock, Midfjord, fast jag nu måste skiljas vid dig», eller Gunnars af Hlidarendi: »Fager är liden, så att den aldrig synt mig så fager, åkrarne gula och tomten slagen; jag vill åter rida hem och ingenstädes fara». Det gälde dock för honom lifvet.

Att ett folk, till sin största del bestående af stormän, som flytt derför att de icke ville tåla en konungs öfvervåld, skulle gifva sin ö en republikansk författning, faller af sig själf. De stiftade ock lagar, hvilkas helgd väl icke alltid iakttogs, men som dock aktades mer än mången skulle tro, och folket sammanträdde till tings dels i de olika häradena, dels vid Alltinget för att öfverlägga om allmänna angelägenheter och bilägga enskildes tvister. Islands lagbok — Grågås — erbjuder ännu en fullständig utredning af styrelsesättet under öns själfständighetstid äfvensom af de rättsbruk och plägseder, som då voro gängse. Styrelseformen visar vid första påseende ett starkt aristokratiskt tycke. Alltinget var det för hela ön gemensamma tinget, som årligen sammanträdde vid midsommartid på Thingvellir (tingsvallarne) vid stranden af Öxará och Thingvallasjön i landets sydfjerding. I spetsen för Alltinget stod, såsom ett slags president, lagsagemannen, som visserligen hvarken egde någon lagstiftande eller dömande myndighet, men dock var lagens rätte representant, skyldig att både förkunna och tolka lagen. Han valdes på Alltinget för trenne år af lagrätten, som var landets regering under frihetstiden, ehuru endast i ofullkomlig mening, då dess verksamhet förnämligast omfattade lagstiftning, icke benådningsrätt. Lagrätten åter bestod af tolf ärftliga godar — på en gång prester och häradsföreståndare från hvarje af landets fjerdingar, hvartill i senare tid slutligen kommo tvänne biskopar. Dessutom tillkallade hvarje gode till biträde tvänne af sina tingsmän, hvilka dock endast deltog i öfverläggningar, icke i beslut. Gent mot dessa starkt aristokratiska drag fans dock ett stadgande högst märkligt för sin tid. Det var den rättighet, som hvarje fri man egde hvilken icke tillhörde lagrätten, att offentligen derstädes nedlägga förbud enot alla lagbestämmelser och alla tillåtelser, som der blifvit gjorda. Det var att ett veto i den vidsträcktaste mening. Tvifvelsutän skulle dock den, som deraf ville begagna sig, mer än en gång tveka, innan han till-

grepe ett sådant medel, som endast kunde rättfärdigas af den mest uppenbara orätt eller trängande nöd, då han derigenom kanhända finge till dödsfiender öns alla mäktige stormän, hvilka otvifvelaktigt skulle utkräfva en blodig hämnd på den förmätne. Det var emellertid ett stadgande, som ehuru nästan förtviffladt, dock ville erkänna den ringares rätt gent emot hans öfvermågtige vederdeloman.

Då man genomläser Grågås, förvånas man öfver de noggranna, nästan småaktiga formaliteter vid rättegångsordningen, som der finnas och man undrar om folket i själfva verket kunde känna och komma ihåg dem alla. Det var heller icke fallet, utan Island hade sina saksförare, sina lagsynte män, till hvilka man tog sin tillflykt för att få råd och hjälp. Denna omständighet var måhända den isländska författningens Achilleshäl. Lagliga former gälde ofta mer än verklig rätt, och en skicklig saksförare kunde lätt vända svart till hvitt. Dertill kom, att icke alla vågade antaga den förtrycktes sak mot den mäktige. Flera sagor, men framför alla Njåls, omtala utförligt rättegångsväsendet. Det straff, som ådömdes, var, såvida saken icke kunde med böter gäldas, alltid fredlöshet, antingen för några vissa år eller för alltid. Detta straff synes i förstone icke vara så strängt, men då man närmare granskar saken, är det endast ett skärpt dödsstraff. Flera af de gamla sagorna omtala fredlöse, och några handla helt och hållet om desse olycklige. Så följa vi med deltagande den unge Hörð Grinkelsson i sagan af samma namn. Hans födelse förebådades af onda drömmar, och hans första steg helsades af en kärlekslös moders onda önskningar. Vida mer olycklig än brottslig, sviken af sina fränder — utom af sin högsinnade syster — föll han, tjugu år gammal, genom förräderi. Hans syster och hans unga efterlevande hustru hämnades hans död, som de ej förmådde hindra.

Aderton år tillbragte Grette Åsmundsson i fredlöshet, jagad som ett rofdjur och förrådd af sina stallbröder i fredlösheten. Hvad under, att hans sinne, redan i ungdomen hårdt och oböjligt, härigenom blef ännu hårdare, och han vardt en våldsman, som hade få sina likar äfven på denna tid. Slutligen sjuknade han och blef så anfallen af sina fiender och dräpen, och hans unge broder Illuge, som delat hans fredlöshet, men icke hans brott, och nu icke ville förlika sig med sin broders bane, blef äfven dödad. Grette den starkes saga är af Isländarne högt skattad såsom den »mest isländska» af alla sagor; för oss är den måhända nog vild för att vara synnerligen tilltalande.

Detta är deremot Gisle Surssons saga i högsta grad. Man får deruti den bästa inblick i det äktenskapliga lifvet på Island under forntiden. Gisle är i grunden en ädel man, kunnig i alla idrotter, icke endast vapenfärdig. Han är äfven smed — detta ord innefattade på hans tid mer än nu, en smed bygde hus och skepp, likaväl som han smidde vapen och förfärdigade smycken. Gisle var framför allt god skald. De visor, som han qvad om sin hustrus sorg öfver broderns död och om sina drömmar under fredlösheten, höra till Islands fagreste dikter. Så lyder en af de förra:

Guldprydd Gefn*) under lin
gömmar sinnets sorg,
samlar ur sömnens hem
strömmar af kindens regn.

Liljan den blida bär
på båda ögonlockens högsäten
dagg af sorg öfver den
döde, alltid tappre brodern.

Gisle är visserligen icke utan skuld, ty, för att hämnas sin hustrus broder Vesten, dräper han sin systers man Torgrim gode — den sedan så mycket omtalade Snorre godes fader — men hans fienders låghet och Gisles egna lidanden tyckas oss i hög grad förmildra skulden. Då han blir fredlös, faller hans slägt ifrån honom och blott Öd och en ung trälmö, mera att

*) Binamnåt Fröja, här omskrifning för hans hustru Öd.

anse som en fosterdotter, blifva honom trogna och stå vid hans sida i olyckan. Man följer Gisle genom många faror och äfventyr, tills ensamheten och den ständiga osäkerheten, gjort honom mistrogen mot alla, och han hade väl orsak att vara det. Fienden Öjolf Grå var nog lågsinnad att till och med bjuda hans hustru guld för hans lif. Den unga trälmön blef förskräckt och ville varna Gisle, men mot Öd kunde han dock ingen mistro hysa. Nu var dock den förr så lugne och modige mannen mörkrädd och hemsökt af qväljande drömmar, så att han icke kunde tillsluta sina ögon utan att plågas af onda drömsyner, visande honom än vilda djur, än lommar simmande i blod, än åter tvänne drömqvinnor — en ond och en god. Slutligen randadades Gisles sista dag. Han var hos sin hustru, men fann ej ro. Han föreslog då, att de skulle begifva sig till ett gömställe uppe i bergen, och Öd följde honom. Gisle skar runor på en kaffe under vägen, och dessa spånor föllo på marken och vägledde förföljarne. I daggryningen blef Gisle angripen, hans förtviflade hustru tog en staf och stälde sig vid hans sida i striden. Hon fälde med ett slag själfve Öjolf Grå till marken. Då utbrast Gisle: »Det visste jag för länge sedan, att jag var väl gift; men ändock visste jag icke, att jag vore så väl gift som jag är». Öjolf's män afväpnade och höllo henne. Nu blef Gisle dräpen efter ett hjältemodigt försvar, och hans sista ord voro en sång om sin hustrus trohet och sin egen ståndaktighet:

Den fagerlagda, raska ballens	Jag är vid godt mod,
Fylla*), som mig intar,	om än skarpa svärdseggar
skall spörja efter sin vän,	bita mig — sådan själskraft
som spjutregn kommer att svartna.	sonen sin gaf min fader.

Man bör väl icke tala om fornsagorna utan att särskildt egna några ord åt den berömdaste af dem alla — Njala-sagan om den vise, framsynte och lagkloke Njål på Bergstors-hvål, hvars lyckoråd hela Island sökte. Den kunde måhända delas i trenne delar, så att den ena innefattade historien om Njåls

*) En åsynja (gudinna), här omskrifning för Öd.

vän, Gunnar af Hlidarendi, och hans fagra, men illasinnade hustru Hallgerd — den andra, den berättelse, som närmast rör Njål med hustru och söner, och slutligen sagan om Islands Achilles — Kåre, Njåls måg. Så många personer röra sig om hvarandra, att man vid en hastig genomläsning har svårt att hålla dem tillsammans, men då man närmare tränger in i denna berättelse, blir man till mods, som vore man med ett trollslag förflyttad tillbaka i den isgrå forntiden. Man tycker sig vilja skaka hand med Gunnar, som sade om sig själf: »Jag vet icke, om jag kan vara så mycket fegare än andra, som det tyckes mig mer motbjudande än för andra att dräpa män», och som det oaktadt tvangs till dråp efter dråp dels genom sin hustrus ondska, dels genom andras afund. Huru drages icke vårt hjärta till honom, då han fredlös förklarad fann liden alltför fager att lemna och stannade hemma, lidande den död, som inom kort träffade honom.

Det är vidare liksom droge vi till Bergthorshvål. Njål tager emot oss med båda händerna och bjuder oss vintervistelse. Vi gå in i huset och finna oss snart hemmastadde. Njål sitter i högsätet, en blid, skägglös gestalt med kloka ögon, och den gamla bistra, men högsinnade Bergtora vankar omkring, följd af dottersonen Tord. Hon styr hushållet och biträdes af sina döttrar och unga sonhustrur. Sönerna komma in, Helge och Grim, manlige och fagre, och Skarpheden med hånlöjet på läpparne och en ny slipad yxa i handen; men vi finna snart att orden på hans tunga dock bita skarpare än denna — slutligen Kåre Sölmundsson, Njåls måg. Vi få äfven göra bekantskap med husets tjänstfolk, vi draga med Njål på gästabud och till tings, och vårt umgänge med husets medlemmar kommer oss att hålla dem kära. Med sorg se vi därför, att öfverilade handlingar skola bära olycka till frukt. Genom hela sagan går medvetandet af, att hvarje orättfärdig handling medför sin vedergällning och att intet förmår hindra den att drabba. För orätt-

färdiga handlingar duka de alla under, Gunnar som Njål. Hvarje sträfvan att godtgöra det skedda går om intet. Njåls söner hade dräpt Tråen, som qvad en nidvisa om deras fader och i öfrigt förolämpat dem. Njål upptog Tråens faderlöse son Höskuld, och denne växte upp i hans hus, älskad som eget barn. Njål förskaffade honom ett godt gifte och godord — allt tycktes vara väl. Då kommer Mårds afundsjuka list Njåls-sönerne och Kåre att döda äfven Höskuld. Njål, djupt bedröfvad öfver den älskade fostersonens död, vill dock ej undandraga sönerne sin hjälp. Han följer dem till tinget — dit han så ofta farit för att hjälpa och rädda andra, kommer han nu själf såsom hjälpsökande. Tingsplatsen med sin å, sina lavafält och sin grönskande dal ligger framför våra ögon vid den klara Thingvallasjön. Godar och stormän närma sig med lysande följen, tingsbodas tjällas och Njålssönerne gå från den ena boden till den andra med begäran om bistånd. De fleste neka. Dock är förlikning nära att komma till stånd. Stora böter begäras för Höskuld och Njål betalar dem villigt. Han bifogar derutöfver en dyrbar kappa, för att visa huru högt han skattade den milde fostersonen. Flose såsom målsegande kom för att taga emot böterna; men då han såg denna kappa, rann honom i hug den kappa, i hvilken Höskuld blifvit dräpt. Den hade en gång varit hans skänk till den högt skattade fränden, och Hildegunn — Floses brorsdotter, men Höskulds hustru — gaf honom åter klädnaden, i det hon slog den af lefradt blod uppfyllda kappan om Floses axlar, högtidligen besvärjande honom att hämnas. Flose sänkte blicken och hånlog dervid, och ett slags medlidsamt förakt för den gamle mannens välmanning lade på hans läppar hånfulla ord om »den skägglöse karlen». Skarpheden besvarade dem med skärpa, och Flose sparkade till penningarna och ville intet veta af någon förlikning. Kort derefter stego lågorna från Njåls boning, visande att Flose allt för väl lagt sin fränkas uppmaning på sinnet. Njål och Bergtora —

norna, svarade de minnesvärda orden: »Jag blef ung gifven Njål, och det har jag lofvat honom att ett skulle gå öfver oss båda» — innebrännas jämte sönerne, men Kåre undkom. Han söker hämnas, först på laglig väg, och sedan detta misslyckats genom ett formfel i rättegångsanläggningen, ljungar han genom landet som en hämndens ande, drabbande deltagarne i Njåls innebrännande med död och förderf, tills han slutligen drager ut på pilgrimsfärd och sedan vid sin hemkomst förlikar sig med Flose. Denne har för att försona sin skuld äfven varit ute på en dylik färd. Vi finna det måhända icke i vårt tycke, att Kåre efter sin förra hustrus, Helga Njåls dotters död gifter sig med Hildegunn. Hon var ju genom sina eggelser egentliga orsaken till branden, liksom han å sin sida deltagit i hennes mans, Höskulds dråp. Alltför många blodiga minnen vill det synas oss, borde hafva skilt dessa tvänne, för att de skulle finna en gemensam lycka.

En annan med rätta högt skattad saga är Laxdalingarnes. Äfven denna lider af en allt för stor rikedom på personer och händelser. Dock likväl — hvad skulle man önska vara borta derifrån? Icke berättelsen om den ståtliga Unn eller om Höskuld Dalakollsson och Melkorka — ännu mindre Olof På med sin hustru Torgerd, Egil Skallegrimssons dotter och deras barn Kjartan framför allt — och slutligen icke heller Gudrun, Osvifs dotter och hennes män. Ja, till och med slägtregistren vill man gerna behålla. De föra ju alltid till någon gäf man såsom Kettil Flatnäsa, hersen i Romsdal, eller Öxa-Tore i Viken.

Eyrbyggarnes saga erbjuder många lifligt tecknade tilldragelser — särdeles rik är den på drag af folkets öfvertro — och ståtliga karakterer. Viga-Styr, Vermund, Stentor, Arnkel Gode — den må hända ädlaste gestalt, som finnes i någon isländks saga — och slutligen Snorre Gode — denne sluge, kallt beräknande man, som väl icke har någon egen saga, men till hvilken nästan alla sagorna komma. Det skulle verkligen

hon som, på Floses uppmaning att gå ut med de andra qvinvara en intressant studie att efter alla dessa sagor teckna hans bild. Vi tvingas dock här att lemna honom. Ehuru sagorna om Gunlög Ormtunga, Hallfred Vandrådeskald och Kormak m. fl. väl skulle förtjena att omnämnas, och Vatnsdalingarnes, Ljosvetningarnes, Orknöjarlarnes, Fostbrödrasagorna, jämte många andra nog skulle kunna locka oss till ett försök att helt kort framställa dem, vilja vi dock lemna alla åsido, och blott egna några ord åt den mest omfattande af alla de isländska sagorna och som sträcker sig igenom halftannat århundrade — Sturlunga sagan. Den börjar med tvisten mellan höfdingarne Hafide Mårsson och Torgils Oddesson och öfvergår derpå till Sturlas bedrifter. Hans söner voro Sighvat, Tord och Snorre — den sedan bekante häfdatecknaren. Denne man, som var klok och hersklysten samt full af begär efter gods, uppfylde snart det äfven annars så föga fredliga Island med strider. Hans list reste vän mot vän och broder mot broder, något som på den slägtkära ön var mindre vanligt. Denna strid undergräfd Islands frihet, men denua gick först till grund efter Snorres död, hvilken mördades 1241 af sin förre måg Gissur Torvaldsson. Sedan slägtfejdena uttömt landets bästa krafter, sjönk det 1262 utmattadt i enväldets famn — det gaf sig under Norge. Detta var för Island måhända ett mera olycksbringande steg än alla de inbördes strider som sönderslitit det. Så länge Island var ett fritt land, blomstrade det. Folket närde sig med möda, det är sant, men fisket var ymnigt, de talrika hjordarne, framför allt af får, gånvo betydlig afkastning och skeppen plöjde hafvet, förande till landet de förnödenheter, som det saknade, och vi se ett visst välstånd råda på den sagorika ön. Åren gingo, Island sjönk allt mer i vanmakt. Jämförelsevis tunga skatter och i senare tid vansinniga monopol tryckte landet som en härjande farsot. Hungersnöd och sjukdomar förödde hjordarne och minskade folkmängden, skeppen funnos ej mer och hafvet hade

från en allfarväg blifvit förvandladt till en öfverstiglig fängelsemur, bakom hvilken Island försmäktade. Äfven litteraturen förtvinade, och samma folk, som gifvit oss dessa af alla tider och hos alla folk öfverträffade bilder ur sitt folks lif, kunde till sist blott åstadkomma svaga efterbildningar af riddarromaner eller andefattiga uppbyggelseskrifter. Mycket af det utmärkta, som en förgången tid skapat, blef både gömdt och glömdt, tills det efter århundradens lopp åter kom fram i ljuset likt en länge undandold källåder, på hvars klara våg den djupa okunnigheten om nordens forntida, folk och lif flöt bort. Det är isländingarnes oförvanskliga ära att hafva bevaradt oss drycken ur denna källa och deraf meddelat åt de öfriga stamfränderna.

Må vi därför skänka vår kärleksfulla uppmärksamhet åt Eddans hviskning, som ljuder till oss genom århundradens dunkel, och till sagans berättelse om förfäderns lif och bedrifter. Må vi söka närmare förklara dem med de gyllne nycklar, som ännu stå att finna i sång och saga hos vår egen samtid. Må vi genomvandra våra landskap: fornspråket klingar oss ännu till mötes i månget ord på folkets läppar, som vi så förnämt med ett främmande uttryck kalla »provincialism». Må vi taga det tillvara som ett dyrbart arf, må vi vidare samla — med tacksamhet öfver att ännu något finnes kvar, trots det utrotelsekrig, som förts deremot — våra sånger, våra sagor och gamla plägseder, och vi skola finna mer än vi vänta, mer än vi ana. Då skall den gamle grekiske filosofens maning: Känn dig själf! blifva verklighet, ty vi skola känna oss själfva, icke ytligt utan i grunden. Vi skola känna de anlag och förmögenheter, som våra fäder gifvit oss, liksom deras språk och historia, och vi skola, icke förkastande allt främmande, dock lära att vårt eget är bäst i öfverensstämmelse med vår natur och anslår högst de strängar, som ljuda i vårt eget bröst. Det tillhör icke minst qvinnan att verka för detta ändamål, ty det är som den danske skalden säger till qvinnan i nordnen:

Du skal værne om Sproget i Börnenes Mund,
 det er Moderens Mål, det er dit;
 som Guldharpernes Klang, som de Fugle i Lund,
 skal det svinge sig mægtigt og frit.

Du skal vågte de Sagn og den dejlige Sang,
 vi i Arv efter Fædrene fik;
 du skal lukke dit Hjærte for Trældom og Tvang
 og din Dør for de Fremmedes Skik.

—th—

8. "Facta non verba".*)

Följande det vänliga rådet af den engelska brefskrifverska, hvars ord vi i ett föregående häfte anført, hafva vi förskaffat oss den förordade boken "Facta non verba" och funnit den innehålla en samling vackra karakters- och lifsskildringar, som väl förtjena läsas och behjertas af andra länders både qvinnor och män.

Boken synes vara i viss mån en stridskrift, åsyftande att visa företrädet af den "ofjettrade verksamheten" hos Englands protestantiska qvinnor, framför de katolska klostersystrarnes bundna arbete. Hvad som omedelbart ingår i detta syfte är på svenska förhållanden icke tillämpligt, likasom det i vår tanke har föga att betyda för den stora frågan om qvinnans verksamhet för nödställda likar, en verksamhet hvari de katolska qvinnorna visat sig i många fall oöfverträffade.

Med förbigående af detta stridsamma bi-ändamål är boken en bland de bästa och intressantaste vi på länge läst, och väl värd att införlifvas med den svenska litteraturen.

Under afvaktan härpå meddela vi en kortare sammanfattning af en bland dess märkligaste skildringar "Adeline Cooper", en qvinna, hvars verksamhet berör just ett af de områden, som hos oss för närvarande står likasom väntande på den uträckta handen: *Arbetsklassen och dess lyftning i moraliskt och socialt*

*) Handlingar, icke ord.

hänseende. Den jordmån miss Cooper haft att bearbeta, de svårigheter hon mött, de medel med hvilka hon segrat äro de samma som föreligga hos oss; endast den hjälpande handen låter ännu vänta på sig. Måtte den kloka och varmhjertade engelskans föredöme väcka någon af hennes svenska själsförvandter till en likartad verksamhet, och vi skola ej förgäfvos hafva infört våra läsare inom det helsobringande inflytandet af "Facta non verba".

Adeline Cooper.

Den verksamhet miss Adeline Cooper (numera mrs Harrison) utöfvat, kan måhända icke i storhet och omfattning jemföras med den, för hvilken miss M. Carpenter med rätta prisas, och för hvilken vi redogjort i denna Tidskrifts 1:a och 2:a häfte 1872, men den visar dock lika tydligt hvad en energisk qvinna förmår uträtta.

Miss Cooper har hufvudsakligen haft sitt verksamhetsfält förlagdt inom ett distrikt af London, hvilket katolska presterskapet betraktar såsom sitt hufvudfäste — nemligen Westminster. London har såsom bekant på sednare åren undergått stora förändringar, genom nyanlagda gator, jernbangårdar och andra förbättringar; der finnes dock måhända intet distrikt, som undergått en mera fullständig omgestaltning än St Margareth i Westminster. För 30 à 40 år sedan fanns inom hufvudstaden ingen församling, som hade ett mera välförtjent rykte för fattigdom och uselhet än denna. En stor del af dess tomtareal tillhörde domkapitlet i Westminster — en korporation, som på den tiden utgjordes af män, helt olika dem, af hvilka de lyckligtvis sedan efterträdades. De, såväl som deras företrädare, synas hafva egnat föga omsorger åt församlingsboarnes andliga och sociala förhållanden; allting fick gå hur som helst, blott hyresbeloppen och de dryga utskylder, som åtföljde förnyandet af tomtarrendena, blefvo ordentligt erlagda. Dessa utskylder voro så

betungande och den för arrendekontrakten utmätta tiden så kort, att arrendatorerna icke kunde uppföra några solidare byggnader. Följden blef att distriktet upptogs af gator, gränder och "yards" af den uslaste beskaffenhet, och de innevånare, som hopade sig der, öfverensstämde till karakteren blott alltför väl med de bönningar, som blifvit uppförda för att hysa dem.

Småningom började likväl en annan anda utveckla sig inom församlingsrådet. Några nykomlingar derinom, hvilka af de gamla styresmännen betraktades såsom föga bättre än störare af den allmänna ordningen, började göra afdrag i de belopp, som anslagits i församlingens konto till fester och andra utlagor. Men ännu ett annat obehagligt faktum framställde sig för vårdarne af den allmänna ordningen. Visserligen måste de medgifva att befolkningen var djupt nedsjunken i laster; men dessa laster — de visste det väl — utgjorde en inkomstkälla för många »hederlig karl» inom församlingen, och utgående från denna synpunkt funno de ingenting att beklaga sig öfver. Men då nya människomassor, alla tillhörande den fattigare klassen, fortforo att inflytta i församlingen, började de inse, att i samma mån som minuthandeln blomstrade, ökades fattigskatten, att medan de såsom köpmän vunno på folkmängdens tillväxt, ledo de som skattdragande ännu mer.

Den enda åtgärd denna upptäckt föranledde var beslutet att drifva ut de fattiga ur församlingen, genom det enkla medlet att rifva ned deras bostäder. För att kunna verkställa detta, beslöts att draga en ny och bred gata genom de fattigaste kvarteren, från Westminster Abbey till Pimlico. Stora svårigheter mötte, men slutligen lyckades man genomföra förslaget, och många tusende af den fattigaste befolkningen blefvo bortdrifna från församlingen. Vinsten blef dock i moraliskt hänseende icke så stor som man väntat; många utaf den sämsta klassen stannade kvar, och bristen på bostäder gjorde att de ännu mera packade sig samman och följaktligen blefvo ännu mera demoraliserade.

Oaktadt denna sakernas ogynnsamma ställning funnos många välvilliga personer, som trodde att befolkningen inom distriktet kunde höjas i moraliskt hänseende, om det endast skedde den rättvisa. Men intet afgörande steg blef taget förrän ett ungt fruntimmer — miss Adeline Cooper — åtog sig att bevisa sanningen af detta påstående; och med största framgång har hon lyckats i den aktningsvärda verksamhet hon åtagit sig.

För omkring tio år sedan voro några välgörande personer, som grundat en "ragged school" i Westminster, i begrepp att upphöra med den af brist på tillgångar. En af dem föreslog emellertid att innan de gjorde detta skulle de tillkalla miss Cooper som rådgifvarinna, eftersom man visste att hon samlat mycken erfarenhet vid ledningen af en skola för fattiga barn i grannskapet af Pimlico. Man följde detta råd; miss Cooper antog kallelsen med nöje, och skolan hölls genom förenade bemödanden öppen. Under det miss Cooper var sysselsatt med dessa fattiga barns undervisning, fick hon tillfälle att lära känna innevånarna i distriktet och beslöt att försöka höja dem från det tillstånd af fattigdom och förfall hvori de nedsjunkit. För detta ändamål hyrde hon två små stugor på en gård i gamla Pye Street och började der hålla söndagsskolor både på för- och eftermiddag, äfvensom möten för mödrar. ("mother meetings") Här blef inom kort så stort tillopp af folk att hon måste se sig om efter en rymligare lokal. Efter åtskilliga svårigheter lyckades hon slutligen finna ett hus, hvilket såväl till storlek som läge var särdeles lämplig för ändamålet. Huset hade förut varit en beryktad krog, kallad "Tunnan", och stod nu ledigt emedan hyresgästerna begifvit sig derifrån utan att betala hyran, sedan de stulit allt hvad de möjligen kunde medtaga. I början rönt miss Cooper mycket motstånd af en del dåligt folk, som plägat besöka Tunnan för att spela och dricka; de förklarade skolan vara ett ondt och hotade lärarinnorna öppet, att om de icke begåfvo sig derifrån skulle de drivas bort med våld. Man fäste intet afseende vid

dessa hotelser, utan miss Cooper och hennes biträden fortforo lugnt med sitt arbete, hvarunder motståndarnes vredgade sinnestämning småningom lade sig och de istället började visa månet drag af välvilja mot de qvarboende lärarinnorna.

De förfärliga följder af dryckenskapen, som miss Cooper hade tillfälle att bevittna hos både unga och gamla i grannskapet föranledde henne att, sedan hon sjelf förbundit sig att aldrig smaka starka drycker, stifta föreningen »Hoppet», för barn, hvilket företag äfven rönte mycken framgång. Skälet hvarför hon förband sig att blifva hvad vi i Sverge kalla nykterhetsvän, var icke det, att hon ansåg ett måttligt bruk af jästa drycker klandervärdt, utan det, att hon icke ansåg det rätt att begära, att personer, som fingo dålig föda, voro illa klädda, bodde i dåliga bostäder, och i störtregn och brännande solhetta voro utsatta för alla slags frestelser, skulle öfvergifva sina vanor, medan hon sjelf tillät sig att njuta af alla lifvets behag. Hennes bemödanden att inpräglade nykterheten hos de äldre, rönte mindre uppmuntran än hon kunde önskat. Visst uppmanade de sina barn att afstå från drickandet och medgäfvade äfven, att hennes påståenden i hvad som rörde dem sjelfva voro förtjenta af allvarsamt öfvervägande; men som de, tyvärr, vanligen valde krogen när de skulle afhandla ämnet, är det lätt begripligt, att miss Coopers uppmaningar i en sådan luft skulle förlora en stor del af sin kraft. Hon försökte locka männen att bevista sammanträdena i »Tunnan». De svarade ganska höfligt när hon inbjöd dem, men höllo sig likväl alltjemt undan, under det rummet var nästan fullt af qvinnor och barn. Småningom upptäckte miss Cooper några af de skäl, som motverkade hennes bemödanden. Först och främst ansågs det förödmjukande att gå i skolan; för det andra måste somliga arbeta hela qvällen; andra hade fått sälja föga af sina varor under dagen och måste försöka ånyo på aftonen; men på tillfrågan ursäktade sig de flesta med, att de glömt bort alltsammans.

Miss Cooper beslöt försöka en annan plan att förmå männen till nykterhet. Hon bestämde sig för att bilda en klubb i en annan lokal, der karlarna kunde hafva tillfälle att komma tillsammans i treffiga, väl upplysta rum, och der de, fria från krogarnes frestelser, kunde med sans öfverlägga om nykterhetens fördelar. Till en början fann hon intet hus som var lämpligt, men slutligen hörde hon, att en byggnadstomt kunde få hyras i Duck Lane i Westminster. Med bistånd af några vänner arrenderade hon denna tomt, och lät der bygga ett vackert boningshus, med höga, ljusa rum och alla nödiga bekvämligheter. I denna boning grundade miss Cooper »gatukrämarens klubb,» vid hvars organiserande hon biträdtes af några herrar, som alltid med värma lemnat henne sitt bistånd. De regler miss Cooper skulle velat införa, voro måhända mera bindande än de, som föreslogos af hennes manliga vänner, af hvilka några, som egde erfarenhet af West-end-klubbarnes verksamhet, tillrådde henne, att låta medlemmarna sjelfve uppställa sina regler, utan något slags inskränkning eller öfvervakande. Miss Cooper biföll gerna detta förslag, och en civilingeniör af hennes vänner uppsatte ett reglemente som liknade reformklubbens, hvaraf han var medlem. Dessa regler erbjödos åt medlemmarna, endast såsom en ledning vid bestämmandet af deras egna stadgar, och de fingo rättighet att antaga eller förändra dessa efter behag.

Men derefter uppkastades en fråga, som väckte hos den stackars miss Cooper stor ångest — den nämligen, huruvida klubben skulle uttaga tillståndsbevis att servera öl och miss Coopers oro stegrades då hon fick veta att den person, som anmälde sig att öppna öfverläggningen, var en man långt mera känd för arbetsamhet och slughet än för nykterhet.

Han tilltalade mötet i ungefär följande ord: "Nu ska jag låta er veta hvad jag tänker om denna härna frågan. Jag är ingen nykterdansare och tänker inte bli heller. När jag känner mig ha lust på en mugg öl, så tar jag en, så vidt jag kan betala'n och

då går jag te krogen, så vet jag att jag får'en der. Men si sku' det nu så vara att jag känner mig ha lust att komma ifrån ölet — och det händer inte så sällan — si då kunde jag vilja gå hit. Ska ölutskänkningen vara med, då blir det krog som krog. Derfor säger jag nej! *intet öl i klubben.*

Detta blef också till miss Coopers stora glädje mötets beslut. Behaget att "*kunna kom bort från ölet*" tycktes också inom kort bli tillbörligen uppskattadt; ty några veckor senare hade antalet af klubbens medlemmar stigit från 25 till 120.

Ju mera miss Cooper lärde känna sina nya vänner gatukrämarne, desto bättre insåg hon orättvisan af det dåliga anseende de åtnjöto. Visserligen hade de många fel och voro böjda för vissa laster, men den oärlighet man förebrått dem såg hon aldrig till. Tvärtom iakttog hon mer än en gång hos sina skyddslingar drag af redbarhet, som skulle hedrat hvilken samhällsklass som helst. — Särskildt hedrande var deras förhållande sins imellan. Gatukrämaren är vanligen klen till kroppskrafterna, och måste därför utkämpa lifvets strid med slughetens och fyndighetens vapen. Som han sedan tidigaste ungdomen blifvit invigd i handelsuppörelsernas hemligheter, hvilka måhända inom hans yrke äro lika invecklade ehuru mindre omfattande än inom köpmannens — blir han en skicklig penningeman och avslutar sällan någon affär der han ej är säker om vinsten. Men oaktadt denna sjelfviska slughet, ger han ofta ända till halfva sitt kapital som räntefritt lån till någon yrkesbroder, hvilken råkat i tillfälligt betryck, och miss Cooper fann mer än en gång att lånet var större, i mån som någon yrkesbroder befann sig i mera än tillfällig förlägenhet; och beredvilligheten att försträcka summan ökades ofta i samma mån utsigten att återfå den var ringa. Hon iakttog äfven den stora ömhet och omvårdnad de egnade hvarandra under sjukdom, och den beredvillighet hvarmed de föranstaltade om subskription för enkan eller barnen efter någon afiden medlem af deras klass. Dessa med flera drag af kristligt sinnelag framstodo så tydligt för

miss Cooper, att hon ej tvekade att verka äfven i omedelbart religiöst syfte; inom kort hade hon också bildadt en ganska nitisk bibelklass. Under tiden gjorde nykterhets-saken hastiga framsteg bland klubbens medlemmar, och häruti rönt miss Cooper stort bistånd af den berömda artisten Georg Cruikshank, hvilken slöt sig till hennes komité och ofta intog ordförandeplatsen vid sammanträdena, samt gjorde sig utomordentligt omtyckt bland krämarna.

Den i "Tunnan" upprättade skolan fortfor att blomstra: sällskapet Hoppet rönt äfven framgång. Miss Cooper inrättade också en pennybank, som lifligt omfattades af de unga nykterhetsvännerna.

Miss Cooper hoppadas nu att hennes arbete skulle gå framåt utan vidare hinder, men häruti skulle hon bli på det högsta besviken. Polisen gjorde nämligen ett svårt anfall på de krämarna, som brukade sälja sitt kram vid Broadway i Westminster. Detta ingrepp väckte stor harm bland de fattigas vänner, och polisen blef från alla håll mycket klandrad för sitt egenmäktiga tilltag. Den försökte till en början försvara sig dermed, att de krämarna som de bortdrifvit, voro föga bättre än tjuvar, men miss Cooper och hennes vänner yrkade, att de skulle bevisa sitt påstående. Polisen ändrade då hållning, och förklarade att krämarna förorsakade hinder för trafiken och betydligt skadade handeln för bodegare i granskapet. Detta sednare påstående förnekades fullkowligt af bodegarne sjelfva, hvilka förklarade att dessa stackars menniskor, långt ifrån att göra något intrång i handeln, snarare drogo kunder till dem.

Under det miss Cooper uppbjöd alla sina krafter för att försvara de förtryckta, rönt hon en ny motgång, som skulle nedslagit modet på hvar och en mindre fast än hon. Hon erhöll nämligen en morgon underrättelse från gatu-nämnden, att hennes klubbhus måste gifva rum för några förändringar, som de ärnade verkställa, och att hon måste inom kort utrymma detsamma. På samma gång underrättades hon, att hon skulle få full ersättning

för den summa hon nedlagt på huset. Hon såg sin nu om efter någon annan plats i grannskapet, dit hon kunde flytta, men utan framgång. Tomtvärdet hade stigit så högt i Westminster, att den ersättning hon erhållit af gatunämnden var otillräcklig för återuppförandet af hennes klubb i närheten af den plats hvarifrån hon blifvit jagad. Hon visste länge ej hvad hon skulle göra, tills en vän trädde fram der hon minst väntat en sådan. Ryktet om hennes bemödanden för de fattiga, som inga vänner hafva, hade nått den yngste markisens af Westminster öron. Sedan han förhört sig om saken och funnit uppgifterna om det goda miss Cooper utträttat vara sanna, erbjöd han välvilligt att låna henne 7,600 L. mot tre proc. ränta. Det är öfverflödigt nämna, att detta markisens anbud emottogs med tacksamhet af miss Cooper — hon betraktade det i sanning såsom en Guds skickelse i ordets fullaste mening. Hon hade nu medel nog att icke allenast återuppbbygga klubben, utan ock att dermed förena fattigbostäder, att uthyras till sådana, som voro ur stånd att få husrum i dylika lokaler i grannskapet.

Med gladt hjerta började miss Cooper söka efter någon lokal der hon kunde börja sin nya verksamhet. Hon upptäckte slutligen en outhyrd tomt, med fyra gamla hus, belägen i hörnet af Old Pye Street och St Anne's Lane, och köpte den för 2,260 L. Der uppförde hon icke allenast lokal för sin klubb, utan äfven ett boningshus, tillräckligt rymligt att beqvämt inhysa femtio till sextio af de familjer, som i anseende till sina små inkomster eller sina sysselsättningar ej kunde få tillträde till något s. k. "model lodging-house".

Få personer, som känna till de londonska arbetare-bostädernas vanliga utseende, skulle vid första anblicken ansett denna vara uppförd åt krämare, gatumånglare och andra fattiga inom Westminster; ritningen dertill är gjord af Mr Henry M. Eyton, och byggnaden skulle icke missprydt den vackraste gata i hufvud-

staden. Den del af huset, som är anslagen till klubben, innehåller ett samlingsrum, med badrum och andra bekvämligheter, samt kök och bibliotek. Ofvanpå klubbrummet är ett läs-rum af samma storlek, äfvensom ett rum för komiterade och expeditionen. Huset innehåller för öfrigt 17 enkla lägenheter, som uthyras till 1 sh. nio pence i veckan; 31 bostäder med två rum, till 3 sh. och 5 med tre rum, till 4 sh. och sex pence.

I den ena ändan af bottenvåningen finnes en prydlig salubod, der medlemmarne hafva upprättat en »co-operative-store» eller en försäljning grundad på samverksamhetsgrundsatsen, hvilken hittills haft god framgång.

Huset är bebodt af 254 personer, af hvilka 60 äro gifta par. Om innevånarnes heder och rättrådighet få bedömas efter den punktlighet hvarmed de betala sin hyra, den ordning och renlighet de hålla i sina boningar, måste de stå ganska högt. Större snygghet än der herskade vid mitt oväntade besök, har jag sällan sett, och på tillfrågan fick jag af uppsyningsmannen veta, att der icke fanns en enda, som stod inne för en veckas hyra. Hvilken samhällsklass de tillhöra är lätt att förstå, då jag nämner, att bland hyresgästerna voro 26 månglare och småkrämare, två skärslipare, fyra blinda musikanter, två åkare, två stols-lagare, en porslins-zinkare, samt en mängd gamla qvinnor, af hvilka flertalet försörjde sig såsom hjälphustrur. Två af dessa voro tacksamma att ha erhållit stadigvarande sysselsättning, den ena med att från kl. 6 om morgonen till 6 om aftonen sälla aska för tio pence om dagen; den andra med att göra korfstickor åt slagtare för 7 pence half penny tusendet. Här hålles ej det ringaste öfvervakande eller spioneri öfver hyresgästerna, de regler som de äro skyldiga att lyda, äro endast sådana, som äro nödvändiga för deras trefnad. Anstalten stod i så högt anseende, att hvartenda rum var upptaget tjugefyra timmar efter det lokalen blifvit upplåten; och ansökningar af personer i tillräckligt antal att fylla en tio gånger så stor lokal, äro antecknade i böckerna.

I klubb- och boningshuset hafva äfven samverksamhets-föreningar blifvit bildade. En låne-förening har blifvit grundad, som omsatt flera hundra pund; Penny-banken har att uppvisa ej mindre än 1,110 insatser, en sjukhjelps-förening för nykterhetsvänner, har nyligen uppstått, och nu senast har ett bäraregille stiftats, hvars medlemmar genom erläggandet af en ringa veckopenning småningom blifva egare till goda dragkärror, hvaraf ej mindre än 15 på detta sätt blifvit inköpta under sista året.

Systrarna.

(Dikt af en ung Finska.)

Två systrar bodde i en moders hus,
 Der samma kärlek famnade dem båda.
 I vänsäll fröjd de växte upp i hyddan
 Och dansade på samma blomsterbädd,
 Vid samma foglars sång i sommardagen;
 Och trampade med frusna foten båda
 På samma drifva uti vinterqväll.

Så åren flydde och de tvillingssystrar
 Uppblomstrat till två unga tärnor fagra.
 Den ena en högvuxen jungfru var,
 Med mörka lockar och med kraft i armen.
 Hon älskade att bo i skogens djup
 Och tolka runorna i furustammar,
 Och läsa sagor ristade bland ljungen.
 Den andra var en huld och blåögd mö
 Med veka händer, ljusa, gyllne lockar.
 Hon vistades vid klara hafvets rand.
 Der band hon kransar utaf strandens blommor
 Och sjöng till vågens toner ljuflig sång.
 Och många unga lekkamrater slöto
 Kring strandens sköna mö en glädlig ring.
 De blomsterkransar doftande hopbundo
 Omkring dess lockar, sjungande dess lof.
 Men ensam uti mörka skogen dvaldes
 Den andra system, sjungande med göken
 Sitt hjertas drömmar uti enkel sång,
 Till harpan, utaf unga björken danad.

De kära systrar voro dock, och möttes
Med frid hvar afton uti moderns tjäll.

Så kommo några ynglingar eu dag,
Med eld i friska hogen, funno tärnan,
I skogen gömd, och mäktig kärlek tändes
Af hennes skönhet uti deras hog.
Högt prisade de skatten, som de funnit,
Och snart en skara friare der kom
Till skogens mö med många rika skänker.
Der högt ett rop utöfver bygden gick
Om jungfruns fägring: friarskaran vexte.
Till blåögd tärnas vänner ropet nådde
Och högt man bjöd dem henne öfverge,
För att all dyrkan skogens ungmö skänka.
Men ljusa jungfruns barndomsvänner ej
Från henne veko, ingen svek sin tro.
Då höjde sig ett skrån så vildt från skaran:
Att strandens ungmö var af främlingsblod,
Att ej hon fostrad var af samma moder
Som skogens tärna, ingen arfsrätt hade
På hemmets jord, att sången, som hon sjöng,
Af vågen buren var från fjerran kust
Och att vid stranden, der hon hade fröjdats
Och smyckat sig, hon månne dränkt nu varda.
Nu skaran hotfull nalkas veka mön
Och händren höjas att förgöra henne.
Men då de vänner, som från barndomsdagar
Med henne vuxit upp i sorg och fröjd —
En liten, trofast hop — försvara henne.
Af vilda rop är rymden uppfylld vorden;
Het rasar striden på den lugna strand,
Och bygdens ro af hatets larm förjagats.
Sjelf veka tärnan flytt till modrens barm,
Att värn der söka för sitt unga hufvud.
Men mörka systemn står så stolt i hog
Vid skogens bryn och fröjdar sig åt striden.
Af friargunst hon hade högfärd vunnit
Och syskonkärlek från dess hjerta flytt.

Då trädde modern hög, allvarlig fram,
Med till sitt bröst den ljusa dottren sluten,
Och vinkade den andra att ock nalkas.
Hon tystnad bjöd. Med sina döttrar två,
I sina armar slutna, talte hon
Och sade: hvad för dårskap har väl splittrat

De trogna söner utaf samma bygd
 I skaror två, som uti hatfull kamp
 Om tvenne tvillingssystrar blodigt strida?
 Se! om den ena älskar dunkla skogen
 Och sjunger sånger på det tungomål,
 Som tallens sus och ljungens dofter lärde,
 Och om den andra älskar blåa stranden
 Och sjunger sina sånger på det språk,
 Som fria vågen burit till dess öra,
 Så är det hemmets skog och hemmets strand,
 Som båda älska, barn af hemmet båda,
 De mina dyra tvillingsdöttrar äro,
 Med samma kärlek närda vid min barm
 Och lika högt jag skall dem evigt älska.

Ett sorl af knot sig höjde ifrån skaran:
 Ej fostrades de lockar ljusa, ögon blå,
 De späda, hvita händer på vår strand,
 Ej föddes utaf våra skogars susning
 Och våra foglars qvitter, hennes sång.
 Vår hembygds dotter är en mörkögd tärna
 Med kraftfull hand, af köld och möda hård.
 Och hennes sånger diktades af doften
 Från tufvans blomma och från tallens barr.
 En främling är bland oss den ljusa mö
 Och bort hon jagas må från våra bygder.

Då modern svarade och dömde så:
 Ett värf må dessa systrar föreläggas:
 De unga jungfrur må med idog hand,
 Den ena i sin skog, vid strand den andra,
 Uppsöka perlor, ädla skatter samla
 Och till en krona sammanbinda dem
 På deras moders hufvud. Om de söka,
 Med lika flitig hand de ädla perlor
 Och båda finna dem i hemmets jord,
 Så skola begge såsom arfvedel,
 I fridsäll endrägt, som det systrar egnar,
 Dess torfva dela till everldlig tid.

Då modern talat ut den visa domen,
 De unga systrar började sitt värf.
 I strandens blomsterängd, vid blåa vågen,
 Den ljusa jungfrun efter skatter sökte;
 Den andra gräfdde uti skogens djup,
 Med kraftfull hand och ögat uti brand.
 Och skaror utaf tusen vänner kommo

Och många fler' der komma hvarje dag,
 Båd' gamla, unga, ja, små barn ock skynda
 Att skatter leta med de systrar två.
 Och många sköna perlor funno de,
 Och ädelstenar, strålande som dagen.
 Och skatter fler' de skola finna än
 Tills kronans prakt kring modrens hjessa skimrar.

Säg! känner du den sagan och dess tydning?
 Säg du den nejden väl, der hyddan stod,
 Som fostrat hade fagra tvillingstärnor?
 I samma nejd din egen hydda står
 Och tärnorna du ofta mött på stigen
 I dunkla skogen och vid solig strand;
 De äro Finlands båda modersmål,
 Som i mång' hundra år i ostörd endragt
 Och barnaoskuld flärdlöst ha arbetat
 Och fröjdats, hvilat uti modrens tjäll.
 Den starka tärnan, som i skogen bor,
 Det finska språket är; den väna mön,
 Vid blåa havvets strand, hon är det svenska.
 Och höga modern, det är moder Finland,
 Som sina båda döttrar i sin famn
 Med samma helga, rika kärlek sluter.
 Och skatterna, som jungfrurna uppsöka,
 Den ena vid den fria vågens strand,
 Den andra djupt inunder skogens torfva,
 De sagans, sångens, konstens perlor äro
 Och vetandets djupt gömda diamant;
 Och hvarje bragd i tanke, ord och handling,
 Hvar kärlek varm, till sanning, skönhet, dygd,
 Till moder, fader, broder, fosterjord,
 Och mensklighetens stora brödraskara.
 Och ingen perla, blott den äkta är,
 För ringa funnen varda skall att stråla
 I kronan omkring moder Finlands panna.
 Och alla de, som med de systrar två —
 Båd' män och qvinnor, ynglingar och jungfrur,
 Och barnen små — de ädla skatter söka
 Till sköna smycket, det är Finlands folk,
 Som, hvilket språk dess tunga än må tala,
 Med samma kärlek samma moder älskar
 Och alla med en lika trofast hand
 Uppsamla perlorna till hennes krona.

Öfversättningar från Ungerska skalder

af LOTTEN v. KRÆMER.

VI.

I hösten

(efter ARANY).

Jag leds ... Hvad är det väl jag vill? ...
 Mig tungsint gör den kulna höst.
 Som fången fogel tiger still,
 Så dör min sång i sorgset bröst.
 Hvad vill jag? Läsa? Nå, välan!
 Homer, din himmels glans ej fången
 Mig hålla kan ... nej! Ossian,
 Kom *du* med dimgrå, dunkla sången!

En molnfri dag blott skrämmer mig!
 Ett azurblått och soligt haf,
 En grönklädd dal och blommig stig —
 Hvad njutning egde jag deraf?
 Hur skön än taflan bjuds och sann:
 Se, gyllne skeppet, snabt i gången,
 På purprad våg ... nej! Ossian,
 Kom *du* med dimgrå, dunkla sången!

Sig höjer blå Olympens topp,
 (Der Zeus sin stolta boning har),
 En ö der sticker hjessan opp
 I löfverk bäddad. Underbar
 Hörs böljans sång. Och der du kan
 På vågsköljd slätt se lam i sprången ...
 O, hvilken bild — nej! Ossian,
 Kom *du* med dimgrå, dunkla sången!

En rökrans står från skogen upp
 Och gästfri lund ej tvekan tål.
 Se, hjeltefädrens lugna grupp
 Der offerar på ett antändt bål!
 Och ungdom tråder dans minsann
 Vid lyrors klang. Hör glada gången
 Af fylld pokal — nej! Ossian,
 Kom *du* med dimgrå, dunkla sången!

När blodig slagtning rasar vildt,
 Ej strida de mot tvång och list.
 Sin frihet än de aldrig spilt.
 De ha ej lag, o rika brist!
 De äldstes domar lyder man
 Och deras visdomsord för gången
 Blott hålla räfst . . . nej! Ossian,
 Kom *du* med dimgrå, dunkla sången!

Den sköna sommarn är ej mer,
 Dess rika hjerta upphört slå;
 Ej storm mer susar, sol ej ler
 Och skyn är färglös, kall och grå.
 Ej lärkan visan qvittra kan,
 Ej näktergalen aftonsången
 I öde lund — kom, Ossian,
 Kom *du* med dimgrå, dunkla sången!

Entonighet, enformighet,
 Ej är det dag, ej är det natt,
 Om himlen ändå riktigt gret,
 Men nu han duggar endast matt.
 Mot rutan smattrar regnet — man
 Kan följa droppen, sen i gången,
 Han smälter trögt — kom, Ossian,
 Kom *du* med dimgrå, dunkla sången!

Kom du att muntra mig, just du,
 O, skald, som prisar härlig tid,
 Fast redan flydd. Mig rör blott nu
 En molnhöljd himmel, utdöd strid,
 En grafvård öfver fallen man,
 Som blef i dödens bakhåll fången
 Förutan hopp — kom, Ossian,
 Kom *du* med dimgrå, dunkla sången!

Till dina moln, din vreda vind,
 Och ekos suck och sorgsen våg
 Och sköflad kullens enda lind —
 Till detta allt nu står min hog.
 Ett folk, som nu blott rufva kan
 I stillhet öfver storhet gången
 Och sjelf dö hän . . . kom, Ossian,
 Kom *du* med dimgrå, dunkla sången!

I nattens tysthet stiger opp
 Ur fädrens kummel högsatt man
 Och ser på dig från kullens topp
 Och vinkar sitt: »kom, Ossian!»
 Men hvadan söker du igen
 Till vaket lif de döda tvinga?
 Ej fins i Kaledonien
 Ett folk, din sång i eld kan bringa.

Bidrag till Dante-litteraturen i Sverige.

Dantes Divina Commedia. Öfverblick af C. W. Böttiger (Svenska Akademiens Handl. Femtionde delen s. 227.) tryckt 1875.

Den seklernas skymmande slöja, som i allt tätare veck faller öfver all förgången storhet, har hos oss nyligen blifvit bortryckt från en af den moderna civilisationens första och största minnen, den strålande morgonstjerna, som bebådade dess gryende dag. För denna tjänst hafva vi att tacka samma hand, som redan förut skänkt oss lifliga taflor från renaissancens lysande tidevarf, och som derjemte i mästartdrag återgifvit också några bilder af dyrbara fosterländska minnen. Professor Böttiger har med afseende på *Divina Commedia* liksom i många andra fall gått till väga med äkta konstnärs-instinkt, i det han lemnat icke en fullständig framställning af det stora verket utan ett blott sammandrag, hvilket, jemte åtskilliga öfversättningar af enskilda glanspunkter, gifver oss af detsamma en lätt öfverskådlig totalbild. Denna instinkt har sagt honom, att åtskilliga delar af Dantes jetteskapelse skulle förefalla vår tids flesta läsare oväsentliga, främmande, tröttande, ja osmakliga, och han har derföre antingen med lätt hand berört eller ock helt och hållet öfverhalkat sådana ställen, eller har han framställt dem så, att den med allegorien afsedda meningen geuast faller i ögonen. Med fin upp-

fattning af tidens lointain, hvilken, liksom rummets, utplånar alla oväsentliga drag i taflan, har han förnämligast återgifvit det, som bär pregeln af en oförgänglig, för alla tider gällande storhet och skönhet. Härigenom har det lyckats honom att af Dantes verldsberömda verk gifva sina läsare en totalbild, som är på samma gång fängslande och lärorik. En väsentligt bidragande orsak till denna framgång är författarens genomskinliga och behagfulla stil, som gör läsningen af Dantes i sig sjelf numera svårfattliga och tunga verk lätt och angenäm.

Härmed vilja vi dock ingalunda hafva sagt, att den rimmade öfversättning af *Divina Commedia*, hvilken vi redan förut på vårt språk ega, kan ersättas eller göras öfverflödig genom Hr Böttigers bearbetning. För alla dem, som utan att läsa italienska, dock önska närmare känna det stora verket, blir det nödvändigt att gå till den fullständiga öfversättningen. Vi vilja blott säga, att den stora läsande allmänheten sannolikt fortfarande förblifvit okunnig om innehållet af dikten, såvida Hr B. ej lemnat den i ofvannämnda förkortade bearbetning, samt att många genom denna lättade bekantskap med ämnet sannolikt skola lockas att sedermera grundligare studera detsamma.

Att författaren genom denna skrift lemnat ett väsentligt bidrag till sitt fosterlands estetiska bildning är ovedersägligt. Dantes *Divina Commedia*, liksom antikens mästerverk, utgör ett så viktigt blad i den europeiska allmänbildningens historia, att förf. genom dess öfvertlytning till vårt språk i en form, som gör dikten allmänt njutbar, fyllt en lucka i sitt lands bildning och skänkt oss ej blott några timmars estetisk njutning utan derjemte bekantskapen med ett af dessa verdens mästerverk, hvilka, trotsande tid och rum, tillhöra alla tider och alla nationer. Hvad vår beträffar, hafva omständigheterna fogat så, att nästan samtidigt med Hr Böttigers utgifvande af *Divina Commedia* har en annan af våra universitets-lärare, Lunda-professorn i värtalighet och poesi Hr Lysander skänkt oss några,

ehuru korta och i förbigående gifna, dock ganska värderika förklaringar af denna dikt och derigenom än mer underlättat dess riktiga uppfattning. I hans intressanta skrift: »*Faust en själs-historia*» förekomma flere jemförelser mellan denna dikt och den Gudomliga komedien, och på samma gång anvisningar till den senares rätta tolkning. Att dessa båda, hvarandra belysande skrifter, blifvit nästan samtidigt utgifna, är ett för vårt lands estetiska bildning, serdeles gynnsamt sammanträffande.*)

Professor Böttigers fina och målande penna har redan förut skänkt oss ett slags förberedande inledning till Divina Commedia genom den fängslande skildring af Dantes lif och öden, som förekomma i 39:de delen af Svenska Akademiens Handlingar. Med hänseende till karakterernas storslagna ädelhet, handlingens rikedom på vexling och rörlighet, situationernas gripande effekt, ämnets politiska och religiösa storhet samt framställningens mästerskap kan ofvannämnda biografi betraktas nästan som ett epos. Den är ett värderikt stycke historia från denna intressanta tid, då civilisationen började vakna från sin långa medeltids-sömn, och då Italiens folk och småfurstar voro dess första representeranter och beskyddare; denna tid, som både i politiskt och konsthistoriskt afseende lyser af statsmäns, vetenskapsmäns och konstnärers snille i förening; denna tid, då sångens och konstens idkare verksamt uppträdde äfven på det politiska fältet och skrefvo och stredo, ledo och blödde för handlingens och tankens frihet. Det var Dante, som började raden af italienska renaissance-stora skalder; det var hans samtida och vän Giotto, som öppnade raden af dess stora målare. Båda i förening sökte lösgöra menniskoanden från medeltidsväsendets tryckande bojor och menniskolifvet från dess asketiska förakt och förtryck. Hjelten, den i det praktiska lifvet ingripande befriaren, rönt

*) Om rykte och analogi ej bedraga, kunna vi vänta ett dylikt än lyckligare sammanträffande, såvida nämligen den efterlängtrade svenska öfversättningen af Faust snart utkommer.

samma öde, som väntar alla dem, hvilka, stående högt öfver sin tid, söka med snillets, skarpsinnets och jernviljans domkraft lyfta sin omgifning till samma höjd. Han blef missförstådd, hatad, förföljd och från sitt älskade Florens förvisad, och det var endast döden, som befriade honom från harmen, saknaden och sorgen af en nära tjuguarig landsflykt. Först efter förloppet af omkring $5\frac{1}{2}$ sekel gaf honom hans fädernestad full upprättelse, då under allmänt jubel Dantes lagerkrönta bild der restes. Erkännandets och tacksamhetens sol lät dock så länge vänta på sig, att den store skaldens lefnadshistoria gör intrycket mer af en tragedi än af ett epos.

Med förundran och beundran bugar sig vår tid inför Dantes jettesnille, som med skaparförmågan af sin väldiga inbillningskraft frambragt en tafla, hvilken omfattar mensklighetens både nutid och framtid, både jordiska och himmelska lif. Man vet ej hvad man mest skall beundra, antingen det helas majestätiska höghet eller delarnas tjusande skönhet; tankarnas sanning, klarhet och skärpa eller formens fängslande behag; den rena och ädla verldsåskådningen eller det snillrika sätt, på hvilket den uttalar sig. Man läser och hänföres af ett mästerverk, som lika mäktigt tilltalar den grublande tanken, den lättrörda känslan och det skönhets-törstande formsinnet.

Det är dock icke allenast denna själsförädlande estetiska njutning, som skänkes oss i Divina Commedia utan äfven ett verkligt vetande. Dikten är nämligen en tidsbild, som genom författarens nära kändedom om sitt ämne och poetiska objektivitet eger mer lif och förmåga att tilltala än någon historisk skildring. Ingenstädes kan man få en klarare föreställning om det sätt, på hvilket trettonde och fjortonde seklets människor tänkte sig lösningen af livets och dödens gåtor, samt huru de uppfattade den enskildes och samhällets viktigaste frågor än i de samtal, Dante under sin vandring genom helvete, skärseld och himmel inleder med innevånarna i dessa regioner. Än

återfinner man idéer och tankar, hvilka äro så lika vår tids föreställningar, att på dem med skäl kan lämpas den österländska bilden: ben af mina ben, kött af mitt kött; än komma andra åsigter, som synas oss så främmande och förvända, att vi endast kunna fatta deras möjlighet genom serskilda förklaringar. Då Dante sätter Brutus och Cassius i jembredd med Judas Iskariot och låter dem alla tre i nedersta helvetet genomgå samma grymma straff; när han skildrar det pinorum, der kättarne i evighet skola lida för sina villfarelser, då känner läsaren tydligt, att menniskoanden under de 6 århundraden, som förflutit sedan Dantes tid tillryggalagt många stadier på den bana, som leder till klarare insigter och billigare omdömen. I andra afseenden stå vi deremot på samma eller kanske till och med på en lägre ståndpunkt. Med afseende på vår tids mest brännande fråga, den kyrkopolitiska, hafva vi i praktiskt afseende gått framåt, ty påfvens makt är de facto mindre nu än på Dantes tid; i teoretiskt afseende deremot gått tillbaka; ty genom ofelbarhets-dogmen har påfven de jure tillmätt sig och blifvit beklädd med en makt, hvilken ingalunda tillerkändes honom under 14:de seklet. Ingen af Tysklands nyliberala kan i våra dagar hålla skarpare straffpredikningar öfver påfvens makt- och penningelystnad än dem, Dante nedskrifvit i sin ljungande commedia. Han ryggar ej ens tillbaka från att sätta åtskilliga påfvar i helvetets pinorum, derföre att de eftersträfvat verldslig makt och förrådt Kristi rike genom girighet och verldsväsen. För kyrkan deremot hyser Dante hängifven kärlek och fast tillförsigt, hvilka känslor tydligast framträda vid skildringen af de hårda straff, kättarne måste undergå för deras förkastande af åtskilliga bland hennes läror. Dante kan betraktas som representant för den korta öfvergångstid, under hvilken det återväckta studiet af antikens skrifter förädlade och förfinade men ännu icke försvagade kyrkans lärosatser.

En bland de förnämsta orsakerna till den lysande, fast sena upprättelse, Dante af sitt fosterland i våra dagar erhållit, torde ligga just deruti, att hans landsmän nu ändtligen hunnit den grad af intellektuel utveckling, att de kunna fullt uppfatta och omfatta de idéer, för hvilka Dante kämpade. Hans brinnande fosterlandskärlek, framträdande i bemödandet för nationens inre och yttre storhet och språkets renhet, genomglöder nu hvarje ädel italienare; hans förtrytelse öfver påfvemaktens missbruk, frambrytande med snillets och skaldens förkrossande makt, jäser nu hos alla hans kunniga och tänkande landsmän. Ingen under då, att dessa med dyrkande beundran blicka upp till den man, som först och bäst uttalat och kanske mest lidit för den drömda fosterländska mönsterbild, de nu sjelfva äro som lifligast sysselsatta att förverkliga.

Dante har gifvit ett viktigt uppslag till också en annan af de frågor, som lifligt sysselsätter vår tid. Han är troligen den första och säkert den väldigaste af de kämpar, som i motsats till det gamla österländska föreställningssättet, skarpt uttalat vesterlandets och kristendomens uppfattning af qvinnan såsom mannen jemnbördig i karakterens adel, och honom nästan öfverlägsen i hjertats renhet och värma. Det är genom Beatrices förbön, som Dante vinner inträde i andeverlden och erhåller Virgilius till ledsagare; det är hon, som möter honom på himmelrikets tröskel och stöder och upprätthåller honom på vandringen genom ljusets æoner, och som slutligen för honom till den högsta himmelen, empyreen. I sanning! Dante har fullgjort sitt löfte att om Beatrice säga, »hvad ännu aldrig om någon qvinna sagdt blifvit.» Antingen det nu är Dantes föredöme, eller, hvilket vi snarare tro, ett på sak och tidsförhållanden grundadt fenomen, säkert är, att Dantes uppfattning af qvinnan såsom ett slags jordisk skyddsengel blifvit af oräkneliga skalder återgifven i en mängd växlande former, alltifrån den religiöst svärmiska Mariakulten intill våra dagars mest realistiska

tidskildringar; se t. ex. Laura i Arthur Pendennis, eller Alma i Adam Homo. Detta tema, uttryckt genom Gøethes slutord i Faust:

»Das Ewigweibliche
zieht uns hinan»*)

genomgår nästan alla den moderna skönlitteraturens ädlaste alster.

Utrymmet förbjuder oss att ingå i närmare redogörelse för arbetets innehåll. Innan pennan nedlägges, vilja vi blott uttala den önskan, att ifrågavarande *Öfversigt*, liksom förut lefnads-teckningen öfver Stagnelius, måtte som sjelfständigt, från Akademiens Handlingar afskildt verk utgifvas, för att derigenom vinna större spridning och vidsträcktare inflytande på vårt lands bildning.

Emund Gammal.

Om småbarnsskolan och lärarinnelönen.

(Forts.)

(Ur bref från gamla lärarinnor i Stockholm).

Trenne fattiga gossar, söner af bildade föräldrar, gingo i min lilla skola tills de kommo in i Kyrkskolan. En är i Paris, gift med en bankirs dotter, en är landtbrukare, en är bokhandlare i Stockholm och alla tre bära vittnesbörd om goda karakterer.

För 2:ne år sedan kom jag in i en lärftsbod vid Drottninggatan; det var ej någon mer än jag inne, och det jag efterfrågade fans ej; men då jag skulle gå, hoppade bodbetjenten öfver disken, slog båda armarna omkring mig och sade: »känner frun ej igen sin egen Kalle Lundvall? jag gick länge hos frun i skolan, frun gick sedan med mig till magister Lundbäck, rekommenderade mig der, och allt har sedan gått så bra för mig, att jag nu har en god lön och kan försörja min gamla

* »Det evigt qvinliga
drar oss till Gud.»

fattiga moder, som redan då var enka. Jag kände straxt igen frun, och kunde ej låta frun gå ifrån mig förr än jag fick säga detta».

En vacker dag under det skolan pågick, ringde det en söndagsmorgon på min dörr, en lång snygg sjöman inträdde och sade: »jag går fram första gången till H. H. Nattvard nästa söndag i Klara Kyrka. Mina fosterföräldrar äro med mig, men jag vore så lycklig om jag visste att frun ock är der. Hos frun har jag vuxit opp och skall aldrig glömma hvad jag der lärde.» Jag lofvade det gerna och gick, samt träffade honom. Han är nu till sina fosterföräldrars glädje en välbeställd styrman.

”Jagtnymf och fauner.”

Tafla af Julius Kronberg.

Då vi erforo att samma unga konstnär, som här hemma för några år sedan målat »Gustaf Vasa, mottagande den första svenska bibelöfversättningen af bröderna Petri», och som äfven utfört en förtjenstfull aqvarell »Marknadsscenen från 1500-talet», föreställande Erik XIV:s första möte med Karin Månsdotter, nu i München fullbordat en oljetafla, som väckt kännares bifall, glädde oss icke allenast det beröm, en landsman förvärfvat sitt svenska namn, utan äfven, och icke minst, förhoppningen att han, sig sjelf och sin första kärlek trogen, skulle valt ett svenskt historiskt ämne för sin framställning. Vi veta numera att det var ett luftslott vi bygde: den prisade taflan i fråga, bär påskriften »*Jagtnymf och fauner.*»

Vare det långt ifrån oss att ens vilja ifrågasätta konstnärns rätt, ej allenast att efter behag från fantasiens eller verklighetens land hemta sina ingifvelser, utan äfven att åt dessa gifva den form och det uttryck, han sjelf må finna lämpligast för det konstnärliga ändamålet. Fri måste han vara — fri, som sin fria konst; men icke destomindre måste äfven hans frihet vara lagbunden, för att icke urarta. När han idealiserar det

reela, eller förkroppsligar det ideella — och han är snart sagdt tvungen att göra ettdera, huru utpreglad realist eller idealist han än må vara — torde han hvarken i ena eller andra fallet få gå så långt, att det föremål, det väsen han framställer, förlorar sin ursprunglighet. Något drag, något kännetecken att detsamma tillhör denna eller en annan värld, måste han låta det behålla. Gör han det icke, så missbrukar han friheten, till förfång för sanning och natur, och förnärmande dessa, äfventyrar han att frammana, icke det sköna, utan dess vrångbild. Det onaturliga kan icke vara skönt.

»Nymf, öfverraskad af fauner», är ett temligen gammalt tema, af målare icke sällan anlitadt och bearbetadt till mer eller mindre lyckade variationer. Så ligger samma tanke till grund för framställningen af »Susanna i badet»; men i detta fall är skådeplatsen flyttad från fantasiens till verklighetens mark, hvadan realism i utförandet här torde vara berättigad och på sin plats, Att en kvinna stiger i badet, händer alla dagar; att dervid två bofvar smyga sig till, för att betrakta den intet anande skönheten, *kan* hända och är dessutom historiskt. Tilldragelsen är menisklig, naturlig och sann. Det faller af sig sjelft att Susanna är vacker, helst hennes skönhet gifvit anledning till hela uppträdet; likaså är det naturligt att hennes hy, som endast undantagsvis smektes af solen, skall vara fin och mjell. Hvarje drag, hvarje rundning, lemmar, kroppsställning och färg — allt är återgifvet med förvillande trohet till den kvinligt meniskliga naturen; men öfver hela varelsen breder sig ett skir af oskuld och omedveten fägring, ett flor, hvars trolska väfnad är på en gång tillräckligt tät, för att dämpa den bjerta nakenheten, och tillräckligt genomskinlig, för att låta hjertats renhet, den inre, andliga skönheten stråla igenom. Bofvarna kunde visserligen gerna vara borta; Susanna vore i alla fall samma vackra badande kvinna, men meningen

med deras närvaro är — hvad helst de sjelfva må invända — förnämligast den, att deras såväl kroppsliga som andliga fulhet skall genom motsättning höja och låta än klarare framträda den harmoniskt qvinliga skönhet, som konstnärn velat sammanfatta i Susannas bild. Sålunda utgöra bofvarna skuggan, Susanna dagern i taflan. Förleddes nu målarn af någon olycklig ingifvelse att låta den badande Susanna med en aldrig så liten åtbörd, min eller blick, lemna rum för ringaste misstanke att hon anade bofvarnas tillstädesvaro, men låtsade om intet, så upphäfdes kontrasten emellan henne och dem; dager och skugga skulle då, de mest lysande färger till trots, smälta tillsammans till grått i grått, och skönheten i ögonblicket försvinna.

Vända vi oss nu till hr Kronbergs tafla, och utan att alltför mycket låta blända oss af den tvifvelsutan öfverlägsna färgbehandlingen, i främsta rummet skärskåda hufvudpersonen, den i gräset hvilande jagtnymfen, så finna vi oss inför en uppenbarelse, så alltigenom förkroppsligad, att, om än hennes vagga verkligen en gång stått uti inbillningens förlofvade land, hon numera förlorat allt, ända till blotta minnet af sin födelsebygd. Hon må utgifva sig att vara en Dianas tjenarinna: ingen kan gerna tro henne. Hennes lemmar sakna spänstighet och smidig form; solen har aldrig bränt den likbleka hyn; den föregifna jägarinnan befinner sig sannolikt i dag för första gången i skogen. Än mindre skulle hon kunna erkännas såsom representant för qvinligheten; men derpå gör hon icke heller ringaste anspråk, det medgifva vi villigt. I hennes bild framställes icke qvinnan, utan på sin höjd en viss qvinna, une certaine made-moiselle Diane, som — Gud vete af hvilken anledning: tillfälligt missnöje med modesömmerskan eller med verdens flärd, t. ex. — för ögonblicket afsvurit all toalettens fåfänglighet och flytt till naturen. Naturens enkla drägt passar henne emellertid icke, och kläder henne icke heller. Hennes fågring, som redan förlorat den första ungdomens friskhet och behag, torde visserligen ännu ganska väl kunna göra sig gällande, med tillhjälp af de rikhaltiga medel, hemliga eller uppenbara, som garderoben och toaletten erbjuda, men äfventyrar alltför mycket vid att försaka dem. Och likväl blottställer sig denna nympf icke så mycket genom sin nakenhet, som genom den oblyghet för öfrigt, hon

i uttryck och åthäfvor lägger i dagen; ty skönheten är en ömtålig blomma som vissnar vid första råa fläkt, och gracerna, de skyggaste varelser bland alla, skrämmas på flykten af ringaste åtbörd som antyder grofhet. Sådan hon nu framställer sig, tyckes hon stå i det förhållande till faunerna, att deras uppträdande näppeligen torde bereda henne öfverraskning, och så i ögonen fallande är öfverensstämmelsen inalles mellan henne och dem, att deras närvaro icke åstadkommer någon kontrast. Faunerna, de der skulle utgöra det mörka, nymfen det ljusa i tafelan, fullgöra lika litet som hon sin uppgift i detta hänseende, annat än till färgen. Andeligen lyser den ena parten icke märkbart klarare än den andra. De förstnämnda, som alltså icke spela någon annan rol än de öfriga attributerna, skulle äfven saklöst kunnat utelemnas, derest icke den föreliggande scenen, i saknad af inre värde, nödgades att hemta både motiv och innehåll af attributerna, och fördenskuld svårligen kan undvara dem. Man tänke sig emellertid att de vore uteslutna — hvad återstode?

Vi neka icke att hon ju kunnat vara vacker, vacker som en skogens ros, denna jungfru i det gröna, detta naturens barn, trygt sofvande i sin moders famn; hon kunde hafva förenat strålande ungdom, oskuld och behag till ett andligt och lekamt helt af jungfrulig skönhet, och vi våga säga att hon *borde* hafva gjort det. Mästaren har emedlertid velat annorlunda, och i nymfens, med grym realism återgifna bild, har han framställt en kropp utan själ, adel eller poesi, en qvinna utan qvinlighet. I de rikaste, varmaste, mest leende och smekande färger, har han målat en andefattig taffla, som icke värmer, icke ler utan grinar, icke smeker utan sårar och stöter ifrån sig. Den lysande, harmoniska färgprakten må för en stund kunna blända vårt lekamliga öga, men förmår icke att öfverskyta det sedlighetskänslan förnärmande, som grumlar och stör, ja förstör det hela, och kommer oss att lemna konstverket med det intryck, att hvad helst mästartens pensel här förhärligat, icke är det den qvinliga skönheten. För att hon skall kunna andas, måste luften vara ren.

Man har sökt att urskulda det anstötliga med den icke sällan missbrukade satsen, att »allt är rent dem renom»; men denna sofism, använd till tafians försvar, friar henne icke utan faller,

stadfästande domen att hon icke är ren. Den anförda satsens ursprungliga, verkliga mening, lärer väl icke heller vara att försvara det orena, utan fast hellre att försvara dem, som i den goda afsigten att undanrödja detsamma, icke sky obehaget att vidröra det.

Väl har man också medgifvit, att hr Kronbergs jagtnymf hvarken röjer den skygga kyskhet, eller företer de i öfrigt kännetecknande drag, som utmärka en Dianas tjenarinna, hvadan mythologien synes vara tagen allenast till förevändning för framställandet af en oklädd qvinnobild, utan anspråk på trohet, vare sig till mythens typ, eller till den verkliga qvinnlighetens; men — »qu'importe toutes ces réflexions au point de vue de l'art pur?»

Huru skola vi förstå detta uttryck rätt?

Är det möjligt att konsten kan vara sig sjelf nog och sitt eget mål? Vi för vår del tro, att upphovet till all skön konst är att söka i det hos människan inneboende behovet att meddela sig med sin omgifning, att gifva uttryck åt de tankar och känslor, som vakna och röra sig i hennes själ, och att byggmästaren, tonsättaren, skalden, bildhuggaren, målaren, skådespelaren, ändock de använda olika medel och tala skilda språk, alla hafva det stora gemensamma målet, att lefvande och klart, förkunna det ädla, höga och rena, det goda, sanna och sköna, som genomströmmar hela naturen, och som lefver i hvarje människobrust, om än allenast ett fåtal utvalda fått den heliga gåfvan, att gifva form och uttryck deråt. Konsten är hög, men likväl endast ett medel; hennes ändamål, vida högre än hon, är människoslägtets förädlande.

Nu finnas äfven de, som icke allenast tycka hr Kronbergs nymf vara skön, utan äfven mena att det offentligen från flera håll bevisats att hon är det, och att det beviset öfverensstämmer med hela vår bildade allmänhets åsigt. Det förefaller likväl som skulle lagarna för det sköna, ännu vara af människan snarare endast anade än kända, och att det alltså torde vara henne mer än vanskligt, att leda skönheten i bevis. Väl veta vi att dessa lagar, eviga som det sköna sjelft, stiftade förr än den första människofot beträdde jorden och bestämda att öfverleva hela vårt släkte, icke kunna i ringaste mån bero af människan, hennes vexlande tycken eller dunkla föreställningar; men

det veta vi äfven, att skönhetens lag är skrifven af samma kärleksrika hand, som nedlade sedlighetskänslan i vårt bröst, och fördenskull kan ingenting förmå oss tro, att det, som sårar denna vår känsla, ändock kan vara skönt. Skulle nu verkligen hela den bildade allmänheten hysa en motsatt åsigt, hvilket vi visserligen betvifla, så anse vi det hvarken såsom förnärmelse eller förlust, att icke få räknas dit.

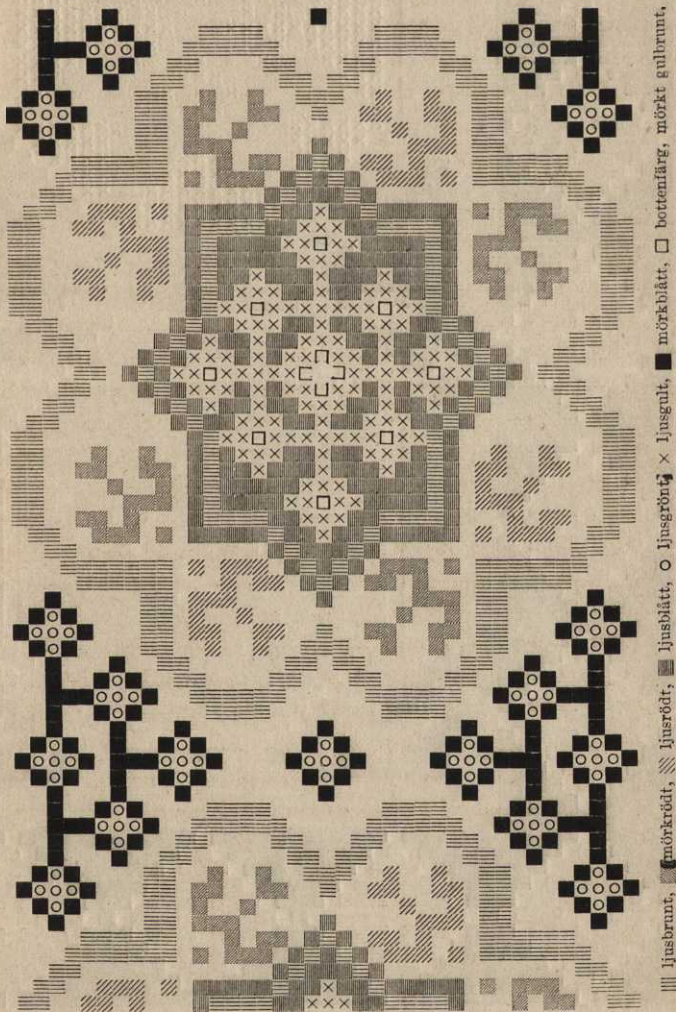
Med rätta klandrar man osedliga romaner och ifrar mot slippriga skådespel; hvarföre skall då målaren behandlas med mera undseende än författaren? Är det kanhända derföre att penselns alster äro sällsyntare än pennans, och att dessutom tryckpressen sprider flera exemplar än t. ex. fotografien. Men denna olikhet torde få anses något utjemnad derigenom, att den dåliga boken lätt kan slutas till och utbytas mot en bättre, då deremot den dåliga taflan, som från sin framstående plats inom ett offentligt museum, i ett ögonblick berättar sin historia, både för dem som vilja och dem som icke vilja höra henne, är svårare att undvika, så framt man icke vill försaka äfven bekantskapen med hennes goda grannar. Valet är här icke fritt: man måste hålla tillgodo allt eller intet. Möjligen härleder sig skonsamheten mot det anstötliga i hr Kronbergs tafla äfven från hänryckning öfver den mästerliga färgbehandlingen. En målare skall framförallt kunna måla, heter det, och färgen är hufvudsak för honom. Ja färgen är onekligen af stor betydelse, men likväl icke allt; fingerfärdigheten och det öfvade färgsinnet allena, äro icke nog att skapa ett konstverk af verkligt värde. Följdriktigt skulle då icke heller af skalden fordras annat än språkets skönhet och välljud; innehållet finge vara huru underhaltigt som helst. Det vore den akademiska formen som vunne akademiens pris, icke de höga tankarna; skalet vore allt, kärnan intet. Vi tro att ett dåligt innehåll, doldt under en vacker förklädnad, verkar långt skadligare än fulhet alltigenom, enär det osockrade giftet varnar redan genom sin obehagliga, motbjudande smak; och när, såsom i våra dagar, franska akademiens medlemmar nedlåta sig att författa, theatre français att uppföra skådespel som *förvåna* sjelfva parisarn; när Richard Wagner anser sig kunna, vid uppförandet af sin Tannhäuser, återupptaga de förut af grannlaghetsskäl uteslutna scenerna, och Hans

Makart (med hvilken berömde mästare Julius Kronberg äfven blifvit jemförd) lånar sin öfverlägsna pensel till framställandet af sådana taflor, som, enligt en konstkritikers i Wien mening, borde förvisas till ett särskildt, för den stora allmänheten icke tillgängligt museum, så vill det synas som om icke obetydliga kraf-ter inom konstens sköna verld vore i rörelse, för att efter bästa förmåga undergräfvat den sunda smaken, på samma gång som alla de dygder hvilka innefattas i begreppet sedlighet, och som om anledning att vara en smula på sin vakt, icke alldeles saknades. Trots vårt från den stora härden afskiljda läge, som visserligen borde freda oss något, hotas också vi af den allmänna faran; och månne vi icke hafva en värnepligt att fylla, äfven mot eröfringsförsök af denna art?

Det torde vara tydligt att vi icke skulle anse det som någon förlust, än mindre olycka, om hr Kronbergs »jagtnymf och fauner» icke komme att stanna inom landet. En tafla, hvilken väl knappast någon här hemma skulle vilja hänga i sin salong, synes oss nästan ännu mindre böra få plats bland statens, för hela allmänheten upplåtta samlingar. Att vårt nationalmuseum redan förut innehåller flera än en anstötlig tafla, är ganska sannt; men dessa höljas åtminstone af mångårigt, för att icke säga århundradens dam, och göra icke heller samma anspråk på att falla i ögonen. En nationalförlust skulle deremot kunna vållas om en så lofvande och framstående förmåga som Julius Kronberg, läte uppmuntra sig att måla flera taflor af samma art som den här ifrågavarande. I hans ställe, skulle vi använda de ovanligt rika gåfvor, med hvilka en gifmild natur gynnat honom, till att skapa ett konstverk, så skönt, så mäktigt, så stort, att det skulle på samma gång föreviga hans namn och ära det land, hvars son han är. Vår fasta öfvertygelse är att han kan det. Men lika öfvertygade äro vi derom att, efter ett sådant verks fullbordan, han sjelf skulle vara den förste att beklaga, det han en gång målade en tafla, som kommit samma lands döttrar att rodna.

Mönster.

Dessa båda högst karakteristiska mönster äro användbara för så väl snårsöm, som olika slag af väfbroderi, flossa, snårt, svensk gobelin m. m. och kan med obetydlig förändring sammanställas till de rikaste fortsättningsmönster.

■ mörkslätt, ■ högrött, ||| mörkt gräsgrönt, // citrongul, * ljusslätt, × mörkt lötverbrent, □ hvitgul.

